A Héttorony Hangjai

2023. október 20.–november 20.

Szabóné Sándor Krisztina-Pál János

A mártélyi Késmárki-féle műemlék szélmalom felújítása

Váradi Balázs

A Honvéd városrészi központ építése Makón

Szabó Zoltán

Üzenet Halmos Bélának – A PRÍMÁSNAK

Sebő Ferenc

Pajtakult kiállítás

Balogh Kálmán

Dresch Mihály

Dulai Zoltán

Fitos Dezső Társulat

Hajdú Németh László

Hamar Dániel

Mihályi Gábor

Petrás Mária

Szokolay Dongó Balázs

Triolina

Kő Boldizsár

Fotó: Kültel Dávid

Köszöntő

Kedves Olvasó!

Idén is két szakaszban rendezzük meg a Makovecz Imre emlékét és szellemi hagyatékát ápoló Héttorony Fesztivált. Immár XII. alkalommal idézzük meg a mester tiszteletére a Kárpát-medence paraszti kultúráját és kollektív emlékezetét, ráirányítva a közönség figyelmét azoknak az elődöknek a munkásságára, akik a legtöbbet tettek a népművészet fennmaradásáért. Teret adva természetesen a hagyományra épülő kortárs alkotói és előadói törekvéseknek is.

A Héttorony Hangjai – melyet most kezedben tartasz –, a fesztivál évek óta megjelenő magazinja. Idei számunkba Grozdits Károly készített interjúkat a rendezvénysorozat főszereplőivel. Ezen kívül olyan építészeti témájú írások, megemlékezések és rövid tanulmányok is helyet kaptak benne, melyek hűen tükrözik azt a koncepciót, amit a fesztivál képvisel.

Az ünnepélyes megnyitót október 20-án, Csíkszeredán, a Milleniumi templomban tartjuk meg Kozma Imre atya áldásos és megtisztelő közreműködésével. Majd még októberben – négy további emblematikus helyszínen megtartott koncert után – november közepén folytatjuk a műsorfolyamot. Egy kis ízelítő az első ciklus programkínálatából: fellép többek között a Dresch Vonós Quartet, Básits Branka és Wertetics Szlobodan, Szokolay Dongó Balázs, a Triolina Folk, valamint Lisztes Jenő, Balogh Kálmán és Szabó Dániel cimbalomművészek. A fesztivál egyik kiemelt programját, a Muzsikás együttes jubileumi, 50. születésnapi koncertjét pedig október 27-én, a paksi Makovecz-templomban hallhatja majd a közönség.

November 17-én kezdődik a fesztivál második szakasza, amikor is Fitos Dezső társulata, Paár Julcsi, a Sarjú Banda, a Göncöl zenekar és Enyedi Ágnes lesznek a vendégeink.
A november 20.-i gálaműsor programja sem titok, a Magyar Állami Népi Együttes és a Pro Musica Leánykar műsorával zárjuk a fesztivált a Hagyományok Házában.

Lesznek még építészeti előadások, kiállítások, gyermekműsorok, kézműves bemutatók, fényfestészet és kötetlen szakmai beszélgetések, no meg koccintások, közös muzsikálások is bőven. Az igényes szórakoztatás mellett azt is fontosnak tartjuk, hogy a népzene és világzene hazai és külföldi csúcsteljesítményei eljussanak vidékre és a szomszédos országok magyarságához, valamint hogy a zene és építészet szerves kapcsolatára, és lelki gyökereinkre ráirányítsuk a figyelmet.

Rendkívüli hangversenyek és kulturális programok várhatók, melyeket a világhálón is nyomon követhettek majd a fesztivál honlapján: www.hettoronyfesztival.hu

Szeretettel várunk hát mindenkit, érezzétek jól magatokat!

Kiss Ferenc
művészeti vezető

Héttorony Fesztivál 2023

Szabó Zoltán: Üzenet Halmos Bélának – A PRÍMÁSNAK

„Húzzad Béla! Mért szakadt el a húrod?
Azt ígérted, hogy majd örökké húzod.
Húztad eddig apánk-anyánk örökét,
Húzd el most a magunk búját-örömét!”

Immár tíz éve távoztál váratlanul, hatalmas űrt hagyva Magad után. Örök életemben bánni fogom, hogy kedves felszólításodra ott a Lövőház utcában nem ittunk meg együtt néhány fröcscsöt június derekán. A gyermekemért rohantam az iskolába, persze késésben voltam. Gondoltam, majd visszafelé kereslek, de a gyermek nagyon focizott az udvaron, így elkerültük egymást. Pedig lett volna mit megbeszélni. Örökzöld témáinkat: a népi hegedű és a duda szerteágazó, egymásra épülő kapcsolatrendszerét, Európa egyik legépebben fennmaradt vonós-parasztzenéjének, a széki vonósmuzsikának csodálatos világát, a dudán játszható széki dallamok sokaságát, Bartók Béla szerteágazó dudagyűjtéseinek tanulságát, Kodály Zoltán felvidéki gyűjtéseinek sokszínűségét, Lajtha László hangszeres gyűjtéseinek gyöngyszemeit.
Beszélnünk kellett volna az elkészült, már kiadott és még kiadásra váró filmekről, a nyári táborok programjáról, a tököli kocsmák csuda világáról, és Isten tudja, hogy még miről…

Először egy szolnoki néptáncfesztivál esti táncházában találkoztunk 1981-ben. Mi még küzdöttünk az akkordokkal és egy tüzes szerb kolo, a *Čačakkolo* muzsikálásánál beálltál mögénk és fürgén bőgőzted a szólamot. Dicsérted a zenekart, a zenét, a hangulatot. Azután egy győri vonaton futottunk össze, ahol már ismerősként üdvözöltél. Nem is tudod, mert nem mondtam, hogy milyen sokat jelentettek ezek a találkozások. A büfékocsiban átdumáltuk a menetidőt és észre sem vettük, hogy már Budapesten vagyunk. Bonyhádon is egy jót dumáltunk a táncház szünetében, ahol alaposan kikérdeztél a mohácsi dudagyűjtéseimről és a medinai szerb hegedűs, Milán bácsi repertoárjáról, a grábóci szerb búcsúk hangulatáról.

Tizenhét évvel ezelőtt hangosan megjegyezted a Néprajzi Múzeumban, hogy én vagyok az első muzeológus, aki először meghívott Téged egy múzeumi szakmai napra. Jót beszélgettünk, megérte. Nagyon örültem, hogy támogatni tudtuk NKA-as időszakomban az általad készült szakmai filmek DVD-formátumú megjelenését. Persze annyi pénz nem volt rá, hogy teljes kiadás szülessen, de elkezdtük a munkát. Tudtuk mindketten, hogy sokat kell még lobbizni, hogy megjelenhessenek. Azt is tudtuk, hogy amire megjelenik, addigra már a DVD is elavul, mint adathordozó. Minden múlandó, amivel mindketten tisztában voltunk.

A Hagyományok Házában közben kollégák lettünk és a Baráti Kör rendezvényére kedves meghívásodat örömmel fogadtuk. Nagyszerűen éreztük magunkat, még táncoltunk is. De jó prímás muzsikált! Életem egyik nagy élménye, amikor együtt lehettünk Gyulán egy nyári közös produkció keretében a 2000-es évek elején. Milyen büszkén mutattad meg a várost, a várat, a „100 éves cukrászdát”, a vésztői romokat. Többen zúgolódtak a csapatban, hogy milyen sok programot szerveztél össze, közben nem vettük észre, hogy egy életre szóló, jól felépített eseménysorral lettünk gazdagabbak. Egy fröccsözés során meséltél Éri Péterrel közös tököli kirándulásotokról, amikor betévedve az ottani legjobb vendéglőbe az ottani rác-horvát közönség kikövetelte, hogy azonnal muzsikáld el nekik a *„Tamodaleko…„* című keringőt. Neked ezt teljesítened kellett, mert a tököli rácok nem tréfálnak, de ha valaki a „sajátjukat” elmuzsikálja, akkor a vendégszeretetük határtalan. Ti is jót mulattatok abban a kocsmában ott a kispiac mellett. A tököli rác bálok utolsó felvonása általában ebben a kocsmában fejeződik be, még napjainkban is. A Vujicsics Együttes fellépésein is együtt muzsikáltunk több alkalommal Szentendrén, amelyek felejthetetlen élmények maradnak azért is, mivel a fellépések előtt közösen néztük meg a Barcsay-kiállítást.

Sajnálatosan meg kell jegyeznem, hogy a Mozgalommal is bajok vannak. Eltűntek az emblematikus táncházak, felmorzsolódtak a táncházakhoz kapcsolódó közösségek. Muzsikás, Téka, Méta, Kalamajka-Molnár utca…
Nem érzékelhető, hogy valami izgalmas táncház alakult volna azóta. A kontrások egyre gyakrabban mellőzik a mozgalom emblematikus kontráját, a mezőségi háromhúros brácsát. Elég a két húr…

Azóta sem erősödött a megbecsültsége a dudának, tekerőnek, furulyának,

citerának, sőt erősödni vélem azok lesajnálását, akik ezeken a hangszeren muzsikálnak. Ilyesmit tapasztalni lehetetlen volt a Mozgalom első évtizedeiben. Nem születnek olyan emblematikus 48-as lemezek, mint a *„Megütik a dobot…”* (*Egyszólam-Kalamajka*), pedig a népművészetünk egyedülálló anyagot halmozott fel ebben a témában is. Ilyet a világon nem találunk máshol, hogy a nagy történelmi események hatalmas erővel jelennek meg a tárgyi és szellemi népművészetben egyaránt.

Közben életem egyik legnehezebb feladatát kaptam meg tavaly, amikor *„Az egész életem hegedű…”* címmel emlékkiállítást készíthettem el születésed 76. évfordulójára. Nem volt egyszerű feladat, szenvedtem rendesen, hiszen szívvel-lélekkel szerettem volna megcsinálni a tárlatot. Nem könnyű egy ilyen jelentős szellemi hagyatékot térben és időben bemutatni. Hálás voltam azért a szisziffuszi munkáért, amit a hagyatékoddal foglalkozó Hagyományok Háza kollektívája végzett. Nagyszerű dokumentálás, nyilvántartás segítette munkámat. Végül a „látványt” a fényképek, plakátok, kották, könyvek, dvd-ék mellett a kiadott lemezeitek térben belógatott borítói biztosították. Büszke voltam a tárlatra, még egy könnycsepp is kicsordult a megnyitón. A kiállítás fő szövegét Tőled idéztem:

„Ami a magyar népzenét és a néptáncot illeti, nemigen bocsátkoznék jóslásokba. Olyan mértékben változott meg – nemcsak a magyarság élete – hanem az egész világ, hogy csak bizakodni lehet egy normális, emberszabású jövőben. Tehát például bízom abban, hogy amíg emberek lesznek a Földön, addig lesz valamiféle „népzene és néptánc” is. Az, hogy általában a felhalmozódott tudás, a tradíciók egésze az eddigi útról letérve miként jut el a következő generációkhoz, ma még szinte megválaszolhatatlan kérdés, de például a több mint 50 éve működő táncházmozgalom hazai és nemzetközi sikerét látva, okkal reménykedhetünk!”

Nem játszottuk hanghordozóra a tervezett duda-hegedű duettet, de sebaj, majd az égi hanglemezkiadót megnyerjük e muzsika nagyszerűségéről, csak foglald a helyet, jövünk nemsokára. Egyetértünk a két évvel ezelőtt elhunyt Szomjas György szavaival: *„Elégedettséggel gondolt az életére… A hagyományra ráépített egy használható kultúrát és a magyar kulturális életben példaértékű életművet hagyott hátra.”*

Budapest 2023. 09. 14.
Szabó Zoli „a dudás”

Balogh Kálmán

„Számomra elképesztő, hogy az építészet ilyen mértékben túlnőhet a puszta funkcionalitáson, s ennyire nagy távlatokat képes nyitni.”

Eddigi pályafutásom során megadatott, hogy játszhattam a Sevillai Világkiállítás Makovecz-pavilonjában 1992-ben, máig őrzöm annak a helynek a különleges hangulatát. Azóta már a Héttorony Fesztiválon is többször felléphettem, nagyszerűnél nagyszerűbb terekben muzsikáltunk különböző formációkkal.

Én Kós Károlytól olvastam néhány könyvet, és ebből is kifolyólag jobban ismerem az ő gondolatvilágát, de talán nem tévedek, ha az mondom, hogy Makovecz Imre építészete és gondolkodásmódja ennek szerves folytatása, bizonyos szempontból meghaladása. Makovecz hagyományokból kinövő építészete egy szimbólumokban és többletjelentésekben gazdag mesevilágot – vagy talán egy mesés világot? – idéz meg. Számomra elképesztő, hogy az építészet ilyen mértékben túlnőhet a puszta funkcionalitáson, s ennyire nagy távlatokat képes nyitni. A történelmi múltat megidézve szépséget csempész a mai – nem mindig szép – világba. Lélekemelők Makovecz épületei és nem csak a templomok, hanem az egyéb közösségi terek is, melyekben megfogalmazódik valami hétköznapiságon túli szépség és teljességigény.

Az idei fesztiválon Szabó Dániellel fogok fellépni a makói Hagymaházban, akivel már korábban is játszottunk együtt. Dani a tanítványom volt a konzervatóriumban és a Zeneakadémián is, és úgy érzem, hogy egy kiemelkedő generáció egyik legjobb cimbalmosa, aki nagyon komolyan veszi a muzsikálást, és annak hátterét is, ezért végezte el az ELTE néprajz szakát is. Nem véletlen, hogy mostanra már doktori címet szerzett népzenészként. Szeretem azt az igényességet, amivel a hangszerhez nyúl. Az érdeklődésünk és az ízlésünk is elég közel áll egymáshoz, és azért fogtunk össze, hogy a folklórban megmerítkezzünk. A makói koncert így számomra igazi örömzenélésnek ígérkezik, ami azért ígéretes, mert tudunk játszani külön-külön és együtt is, vannak feldolgozásaink és lesz helye az improvizációnak is. Terveink szerint ez egy folklór központú, de nem csak az autentika felől közelítő est lesz, ahol marad bőven terep a saját ízlésünknek is.

Héttorony Fesztivál 2023

Dulai Zoltán – Göncöl zenekar

A Göncöl zenekar önálló formációként is működik, de alapvetően a Duna Művészegyüttes állandó zenekara. A zenekar több évtizedes múltra tekint vissza, hattagú, és én magam huszonkét éve vagyok prímás és zenekarvezető. Alapvetően autentikus népzenét játszunk, persze, ha arra van szükség, akkor színházi zenei elemeket is beemelve a repertoárba.

A Héttorony Fesztiválon a Kallós Zoltán gyűjtéseiből válogatott *„Fordulj, kedves lovam”* című műsort mutatjuk be a Mezőkövesdi Táncpajtában. Énekesként közreműködik Enyedi Ágnes Junior Prima-díjas népdalénekes és a Mérából származó Mezei Balázs, aki a Duna Művészegyüttesben táncol. A műsor összeállítását megelőző válogatásnál nem az volt a nehéz feladat, hogy mit kellene eljátszani, hanem az, hogy mi az, amit terjedelmi okokból ki kell hagyni. Kallós Zoltán gyűjtései nem csak minőségileg izgalmasak, de mennyiségileg is elképesztőek. A válogatást Enyedi Ágnessel ketten végeztük. Először létrehoztunk egy halmazt azokból a dalokból, amelyekkel szívesen foglakoznánk, de ez többszöröse volt annak, ami egy egészestés előadásba belefér, így aztán tovább válogattunk… Végül összeállt egy nagyjából nyolcvanpercnyi anyag, amit aztán tánccal, zenével, versrészletekkel, fotókkal és filmvetítéssel színesítettük.

Kallós Zoltánról tudható, hogy nagyon szeretett énekelni, s különösen nagy figyelemmel fordult az énekek gyűjtése felé, persze, hangszeres- és táncgyűjtései is értékesek és fontosak. A kiválogatott anyagban Kallós szűkebb szülőföldje, a Kis-Szamos menti Válaszút és Bonchida, illetve Mezőség számos falujának (Feketelak, Buza, Vajdakamarás, Magyarszovát, Szék) hangszeres és vokális népzenéje a hangsúlyos, de a moldvai, gyimesi, kalotaszegi és nagysajói gyűjtéseiből is válogattunk.

Terveink szerint hamarosan megjelenik az internetes zenei portálokon a *„Fordulj, kedves lovam – Válogatás Kallós Zoltán gyűjtéseiből”* című albumunk, és így eljuthatnak ezek a Kallós által gyűjtött gyönyörű dalok azokhoz is, akik nem láthatják az előadást.

Dresch Dudás Mihály – Dresch Vonós Quartet

Az elmúlt években többször ért az a megtiszteltetés, hogy szerepelhettem a Héttorony Fesztiválon. Egyszer voltunk Lendván, máskor Százhalombattán a Makovecz-templomban léphettünk fel. Bár a lendvai épület nem templom, de mégis olyan tér mely szakrális érzéseket ébreszt. Olyan helyszínek ezek, melyek hatnak az emberre, akár felépő, akár csak látogató. Ilyen épületben az ember hajlamos sok fontosnak vélt dolgot átértékelni… Tavaly az a megtiszteltetés érte a Dresch Vonós Quartetet, hogy a Makovecz Imre-díj ünnepélyes átadásához kapcsolódó gálaesten muzsikálhattunk, ami már önmagában is kitüntetés.

Idén a csíkszeredai Millenniumi Templomban játszunk, s bár Csíkszeredán már sokszor jártam és muzsikáltam, de konkrétan ebben a templomban még soha nem zenéltem. Idén is a Vonós Quartettel lépünk fel a fesztiválon. Ez egy olyan formáció, aminek az a fő jellemzője, hogy ebben nincs dob vagy másféle ütőhangszer. Persze, igazában nem is vonósnégyes, hiszen van benne mellettem brácsa, bőgő, cimbalom. Szívesebben hívnám Húros Quartetnek, de az elnevezés már így terjedt el. A repertoárunkon van magyar és egyéb kárpát-medencei – például román – zene, amit a magunk módján adunk elő, és a saját kompozícióim is gyakran felbukkannak. A zenésztársaim jó barátaim is egyben, ifjabb Csoóri Sándor brácsázik, Bognár András bőgőzik, Zimmer Ferenc a cimbalmos. Ennek a zenekarnak van egy alternatív felállása is, amelyben Horváth Áron cimbalmozik, és Mohácsi Lőrinc bőgőzik. A zenekar felállását a konkrét helyzetek alakítják, hogy mikor melyik zenész ér rá. De gyakorlatilag szinte ugyanaz a repertoár mindkét felállásban.

Azt, hogy mit fogunk játszani a csíkszeredai fellépésen, nem tudom még. Van egy elég széles repertoárunk, s mindig az adott helyszín határozza meg azt, hogy mit játszunk. Fellépés előtt beszéljük át ezt a kérdést, s akkor – a minket éppen befolyásoló tényezők alapján – közösen döntünk arról, hogy mi szólaljon meg.

Hajdú-Németh László – Sarjú Banda

A tavalyi Héttorony Fesztiválon a Fonóban muzsikált a Sarjú Banda. Kamasztáncházat tartottunk, s úgy emlékszem, hogy egy fiatalos, igazán jó hangulatú este volt. Idén a Mezőkövesdi Táncpajtában léphetünk fel, és nagy bennünk a várakozás, hiszen az mindig érdekes, hogy egy számunkra új helyszínen miként fogad minket a közönség, és az azon a vidéken működő táncegyüttesek, amelyek részt szoktak venni a táncházainkban.

2015-ben a Sarjú Banda tagjai még egyesével indultak a *Fölszállott a páva* elnevezésű népzenei tehetségkutatón. A Páva táborában kezdtünk haverkodni, olyan gyorsan összekovácsolódtunk, hogy amikor elindult a verseny, akkor a színfalak mögött állandóan együtt muzsikáltunk. A nagyapám, Magyar Kálmán vetette fel, hogy összeállhatnánk egy zenekarként.
Brácsásunk akkor Nagy Dani volt, aki a Budafoki Népzenei Iskolában tanult brácsázni. Az első formációban a cimbalmosunk Ürmös Sándor volt, aki nemcsak népzenét játszik, de zseniális cigány muzsikus is, már akkor is elképesztően játszott. A bőgős az ő kisöcscse volt, Ürmös Ferenc. Énekesünk már akkor is Gál Tibor.
2016-ban eljutottunk az addigra összeállt Sarjú Bandával a döntőig, de aztán Horváth Áron cimbalmos nyerte meg a versenyt, akivel szintén elég gyorsan összebarátkoztunk. Ami kapóra jött akkor, amikor Ürmös Sanyi egyre elfoglaltabb lett, mert beindult más zenei ágon a karrierje. Áron egyre többet járt velünk muzsikálni, s végül úgy alakult, hogy Áron lett a Sarjú Banda cimbalmosa.

A zenekar mostani felállásában Horváth Áron a cimbalmosunk, tizenkilenc éves, és nemcsak népzenében működik, de más műfajokban is egyre hangsúlyosabban jelen van, játszik jazzt és cigányzenét is. Remekül dobol, bőgőzik és gitározik, és most kezdte a Zeneakadémián klasszikus cimbalom tanulmányait. Az éppen nagykorú Csoóri Bendegúz a bőgősünk, akinek édesapja ifjabb Csoóri Sándor, így Bendegúz kicsinyke gyermekkorától fogva belenőtt a táncházi muzsikába. Már négyévesen betonbiztosan játszott székit. Őt felvették a Zeneakadémia klasszikus bőgő szakára. A tordasi Szilágyi Szabolcs a Zeneakadémia népzene tanszékén ötödéves, a Sarjú Banda brácsása, és a maga huszonhárom évével a zenekar legkorosabb tagja. Az énekesünk, aki egyébként prímás is, Gál Tibor, aki a Rajkó Tálentumban tanul, és jövőre szeretne felvételizni a Zeneakadémiára. Kisöcsém, Hajdú-Németh Balázs még csak tizenhat éves, nálunk, a bandában másodprímás, de emellett egyre jobb harmonikás is. Mi ketten az Amerikai Egyesült Államokban születtünk, s egészen kisgyermekként ott kezdtünk hegedűt tanulni. Én most töltöttem be a tizennyolcat, a Sarjú Banda prímása vagyok, és jövőre szeretnék felvételizni a Zeneakadémiára.

A zenekar jövőjével kapcsolatban nagy reményeink, s olyan terveink vannak, amelyekről – így egyeztünk meg a srácokkal – most még nem beszélünk. Annyit talán elmondhatok, hogy érik-érlelődik már egy lemezfelvétel.

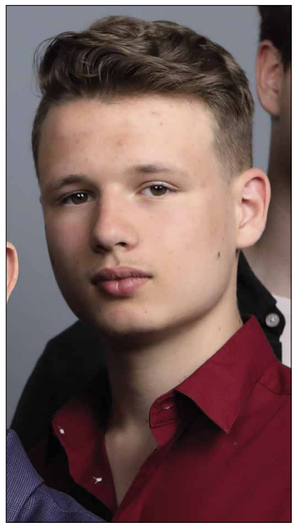

Imitatio Christi

Vecsei Miklós beszéde Kozma Imre atya gyémántmiséjén

Pappá szentelésének hatvanadik évfordulóján Kozma Imre atyát munkatársa és tanítványa, Vecsei Miklós, a Máltai Szeretetszolgálat alelnöke köszöntötte. Beszédét – ami 2023. június 18-án hangzott el a budapesti Szent Ferenc Sebei templomban –, teljes terjedelmében tesszük közzé.

A sokak által ismert történet szerint egy anya elvitte Gandhihoz a kisfiát. Azt kérte tőle, mondja meg a gyereknek, hogy ne egyen cukrot. Gandhi egy pillanatra megállt, aztán azt válaszolta: – Két hét múlva hozd vissza a fiadat. Két héttel később az asszony visszatért a fiával. Gandhi a gyerek szemébe nézett és azt mondta: – Ne egyél cukrot! A fiú anyja hálásan megköszönte, majd megkérdezte: – Miért mondtad azt, hogy két hét múlva hozzam vissza a fiút? Akkor is megmondhattad volna neki ugyanezt.
Gandhi azt válaszolta: – Két héttel ezelőtt még én is ettem cukrot.

A történethez tartozó bölcsesség szerint: testesítsd meg mindazt, amit tanítasz, de csak azt tanítsd, amit megtestesítesz. Így lesznek sokan tanítványaid.

A tanítványok nevében köszöntöm gyémántmisés mesterünket. Szeretnék gyémánt tömörségben beszélni arról a tanításról, amelyből templomi közösségek, a Máltai Szeretetszolgálat, a magyarországi Irgalmasrend és meganynyi hivatás és nagycsalád született és táplálkozik.

A keresztény ember élete Imitatio Christi, Jézus követése. Mi Imre atyától tudjuk, hogy valójában Jézus utánzásáról van szó. Mindig arra bíztatott minket, hogy lessük el a jézusi mozdulatokat, és ne csak kövessük, hanem akarjunk hasonlítani rá.

Mindezt úgy tette, hogy az ő vonzó hétköznapjaiból emberközelségbe került mindaz, amiről beszélt. És mi szívesen hallgattuk és az első igazi lépéseinket is miatta tettük meg. Imitatio Christi.

Aki volt olyan szerencsés, hogy Imre atya hittanóráira járhatott, három alapvető leckét biztosan elsajátított.
Az első, hogy a kereszténység nem elmélet, hanem gyakorlat. A második, hogy a szeretet sok bűnt eltakar. A harmadik pedig úgy szólt, hogy kockázatvállalás nélkül nincs élet.

Az első lecke azt jelentette, hogy Imre atyához nem lehetett „csak úgy” hittanra járni, hanem mindenkinek nagyon konkrét karitatív feladatot kellett vállalnia. És mi jártunk a mozgássérültekhez, az elfekvőkbe, nagycsaládok gyerekeire vigyáztunk vagy ruhát válogattunk a pincében. A második tanítás arról szólt, hogy nem szabad várni a jócselekedetekkel. Nem kell hibátlan jóemberré válni ahhoz, hogy másokon segíthessünk. Sőt! Azt ígérte, hogy a segítés közben észrevétlenül jobbá válunk. A harmadik leckéje pedig arra figyelmeztetett, hogy ha mindig számolgatunk, és az esélyeket latolgatjuk, akkor soha nem fogunk kilépni a komfortzónánkból, és soha nem indulunk el az úton, mert az mindig túl kockázatosnak tűnik majd. Mi pedig megtanultuk, és később meg is tapasztaltuk, hogy a csodák nem a csodavárókkal történnek, hanem a cselekvőkkel.

Imre atya tanításaiból először 1989. augusztus 14-én vizsgáztunk élesben. Ezen a napon, a keletnémet menekültek befogadásának napján, tanúi lehettünk annak, ahogyan a szavak valósággá lesznek. Jó volna tudni, milyen arckifejezéssel hallgathatták Jézust a tanítványai, amikor azt mondta nekik, hogy telepítsék le a rengeteg fáradt és éhes embert és az öt kenyeret és a két halat kezdjék el kiosztani...
Mi egy kicsit értetlenkedve nézhettünk, amikor Imre atya bejelentette, hogy a zugligeti templom udvarán befogadjuk a keletnémet menekülteket. Hogyan és miből? Mihez kezdünk néhány sátorral a templomkertben? Mit szól a kommunista kormányzat? Három hónap alatt több mint negyvennyolcezer menekültről gondoskodtunk.
Imitatio Christi.

Rendszerváltás, forradalom és háborúk… miközben Európa térképét újra rajzolták, Imre atya vezetésével néhány év alatt a magyarországi szociális és egészségügyi gondolkozást is meghatározó intézményrendszer épült fel. A lényeg Imre atya szerint négy fogalommal írható le legpontosabban:

befogadás
lehajlás
jelenlét
kísérés

Befogadás. A kapunk tárva, a szívünk még inkább. Az irgalmasrendi szerzeteseknek ezt a jelmondatát idézte legtöbbet Imre atya. Hozzátette mindig azt is, hogy az állandóan nyitva tartott szívvel vállaljuk a legnagyobb kockázatot, hiszen végtelenül kiszolgáltatottá válhatunk. És mégis… Imitatio Christi

Lehajlás. Nagycsütörtökön Imre atya évtizedek óta minden évben megmossa a ministránsok, a betegek vagy a hajléktalan emberek lábát. Tanítása szerint az Eucharisztia a lábmosás nélkül befejezetlen ünnep. A találkozás az erős és a gyenge között csak úgy jöhet létre, hogy az erős lehajol. Neki kell megtennie ezt a mozdulatot, mert a másik nem képes rá. Az álló ember, amikor letérdel a földön fekvőhöz, a magasságának a felét ajándékozza a találkozásért. Imitatio Christi.

A jelenlét azt jelenti, hogy nyomot hagyunk a másik ember életében. És hagyjuk, hogy ő is nyomot hagyjon a miénkben. Jelen vagyunk, hogy mindenkinek legyen embere. Az egyik erdélyi árvíz helyszínein járva Imre atya megállt egy beomlott ház előtt álló idős ember mellett. Ő csak annyit mondott halkan, hogy köszönöm. Atya válaszolni akart, hogy nekünk ez a dolgunk, azért jöttünk, hogy amiben tudunk segítsünk…, de az ember felemelte a kezét és félbeszakította a mondatot: nem azt köszönöm, hogy segítenek, hanem azt, hogy megálltak. Hosszan álltak ott egymás kezét szorítva. Hogy mindenkinek legyen embere. Imitatio Christi.

A kísérés pedig azt jelenti, társaivá válunk egymásnak az úton. Az oltár elé helyezett virágcsokor Imre atya papi szolgálatát jelképezi kerámiába foglalva. Hervadhatatlan virágok… külön színek jelzik az utakat, ahol társunkká vált káplánként, plébánosként, rendi elöljáróként, máltai vezetőként, mesterként, testvérként. Hogy mindenkinek mindene legyen. Imitatio Christi.

Kedves Imre atya!
Köszönjük a tanítását!

(Elhangzott 2023. június 18-án a budapesti Szent Ferenc Sebei templomban)

Héttorony Fesztivál 2023

Hamar Dániel – Muzsikás

„Makovecz épületein átsüt az alkotó szellemisége.”

A Héttorony Fesztivállal a kapcsolatunk régebbi, mint maga a fesztivál, hiszen a Sevillai Világkiállításon egy héten keresztül muzsikáltunk abban az épületben, amiről a mai rendezvény a nevét kapta. Egészen különös hangulata volt a pavilonnak, nem csak ott zenélni volt nagy élmény, de az épületre rácsodálkozó emberek reakcióit is érdekes volt figyelni. Makovecz épületein átsüt az alkotó szellemisége. Ahogy mi, úgy ő is a Nomád nemzedékhez tartozott, akkor is, ha néhány évvel idősebb volt nálunk. Makovecz arra keresett megoldást, hogy a Kárpát-medencében létező hagyományokat miként lehet a mindennapokban hasznosítani és beleépíteni a közgondolkodásba. Ennek a gondolatnak volt képviselője Bartók Béla, Makovecz Imre és tanítványai, az egész táncházmozgalom, és nagyon sok képző- és iparművész is innen merítve hozott létre olyan alkotásokat, amelyek szellemiségükben hordozzák a hagyományt.

Számomra legkedvesebb Makovecz szellemiségét tükröző épület az, amiben lakom. A házat Makovecz Imre egyik tanítványa, Tamás Gábor tervezte nekem a Muzsikás együttes zenéjétől inspirálva. Zuglóban egy egészen különleges épületben lakhatok, persze, lehet látni, hogy a tanítvány miben és hol akart különbözni a mesterétől, de ezzel együtt is érezhető, hogy kinek a szárnya alatt nevelkedett. Három kicsi ház van a házon belül, nyolc méteres a belmagasság, és öt méter magas az ablak, ami az erkélyre nyílik. Szerencsésnek érzem magam, hogy a makoveczi szellemiséget – tanítványa alkotásán keresztül – minden nap megélhetem.

Idén ötven éves a Muzsikás együttes. Ötvenévnyi zenekari történetet nem könnyű áttekinteni! Ami fontos, hogy az elejétől kezdve egy utat jártunk, nem kacskaringóztunk, nem kerestünk más irányokat. Az első pillanatban beleszerelmesedtünk a tradicionális magyar népzenébe, és egész életünkben azt próbáltuk elfogadtatni a világgal, hogy ez a zene megállja a helyét a színpadokon, a pubokban, a nagy jazz-fesztiválokon, a komolyzenei- és a rock-fesztiválokon is. Tehát bárhol, ahol a zene mint misztérium meg tud jelenni. Az, hogy a teljes ismeretlenségből ez a zene – aminek sokan a létezéséről sem tudtak – eljutott a Carnegie Hallban és a budapesti Zeneakadémián önálló tanszéket kapott, szerintem nagy előrelépés. Persze, nekem ez sem elég, nem lehet hátradőlni, hiszen például az íreknél járva pontosan lehet tudni, hogy az ír zene mennyire benne van az írek mindennapjaiban, s hogy ezt a világ mennyire szereti.

S hogy mennyit és mit lehet fél évszázadból megvillantani, felmutatni egy koncerten? Meglátjuk. Annyit, amennyi belefér egy koncertnyi időbe, s azt, amiről éppen ott és éppen akkor úgy érezzük, hogy helye van. Nagyon-nagyon kicsinyke töredékét lehet felvillantani az ötven évnek, de talán adhatunk egy kis betekintést. Sokszor csak a koncert előtt – esetenként pedig a koncert alatt – derül ki, hogy mit fogunk játszani. Az ilyesféle szabadság alól csak az jelent kivételt, amikor komolyzenei koncert résztvevői vagyunk, a komolyzenészek mindent előre akarnak tudni, és komolyan veszik a tervezhetőséget. Pedig nekünk az a tapasztalatunk – ami a szabadság mellett szól –, hogy a zenész nem csak teremti, de követi is a hangulatot.

A jövőre vonatkozóan az biztosra vehető, hogy nem fogunk műfajt váltani, ha már ennyi éven keresztül kitartottunk. Ezt folytatjuk, amíg erőnk és lendületünk kitart, és amíg van ránk igény. Most éppen tervben van egy indiai fesztiválszereplés, ha összejönne, ez lenne a negyedik indiai utunk, és rövidesen muzsikálunk egy norvégiai komolyzenei fesztiválon is…

Nagy Zsombor: A játszóterek mestere – interjú Kő Boldizsárral

Kő Boldizsár játszóterei Budapesten és vidéken is színesítik az utcákat. A grafikusként végzett művész már több mint húsz éve visz vidámságot a gyerekek életébe mesetereivel, amelyek ma már a világ legkülönbözőbb pontjain megtalálhatók.

- Hogyan lesz valakiből játszótérépítő?

Grafikusként végeztem a Magyar Képzőművészeti Egyetemen, pályám elején tanárként és szabadúszóként próbáltam elhelyezkedni. Közben megszülettek gyermekeim, sokat jártunk velük játszóterekre, akkor kezdett el motoszkálni bennem a gondolat, hogy akár játékok tervezésével is foglalkozhatnék. Egy meghatározó élmény is arra ösztönzött, hogy ezt az utat válasszam: Spanyolországban jártunk, mikor láttam egy lovacskát, amit egy helyi művész készített. Sokkal szebb volt, mint a szokásos játszótéri játékok, „átélt" ló volt. Ezután fogalmaztam meg magamnak, hogy nagyon szép lenne ezzel foglalkozni. Addig sosem faragtam fát, így Balla Gábor szobrász barátom segített, vele kezdtük el a tervezést. A célunk az volt, hogy olyan szobrászati játszótereket készítsünk, amelyeket festőművészek festenek ki, így a gyermekek állandó kiállításon vehetnek részt kikapcsolódás közben. A Zöld Péter népmesejátszóteret három évig terveztük. Ez volt az első munkánk, amelyhez rengeteg kutatást végeztünk a régi népi játékoktól kezdve egészen az európai uniós szabványokig. Szerettük volna ugyanis, hogy a hagyományaink és a hozzájuk köthető szimbólumok is megjelenjenek a tereken.

- Miért pont mesei keretet választottatok?

A mesék olyanok, mint mikor lecsiszolódik egy drágakő. Azáltal, hogy sok ember emlékezetén mentek át, és szájhagyomány útján terjedtek, olyan esszenciális dolgokat tartalmaznak, amelyek miatt nagyon jó érzés velük foglalkozni. Persze a tematikai megkötés akár nehezítheti is a munkát, de én inkább mankóként tekintek a történetekre, amelyek segítenek kitalálni és elrendezni a játékokat.

- Számos külföldi megbízást is kaptál már. Ilyenkor hogyan tudod a motívumokat és a meséket „becsempészni" a játszóterekre?

Mindig keresem a kapcsolódási lehetőségeket az aktuális helyszínnel és kultúrával. Barcelonában például Violante de Hungriá magyar hercegnőnek állítottunk emléket, aki II. Fülöp felesége volt. Máig szinte szentként tisztelik őt a katalánok. Varsóban pedig a lengyel–magyar barátság témájára építettük fel a játszóteret.

- Legutóbbi munkádban, Delhiben János vitéz jelenik meg.

Így van. Szerettem volna az indiai kultúrához kapcsolódni, ám a Liszt Intézet igazgatója, Erdő Mariann az ottaniak számára valami nagyon egyedi alkotást kért, ami a létesítményhez is kapcsolódik. Ekkor jutott eszembe a János vitéz, amiben főhősünk Indiát is útba ejti, mielőtt Franciaországba érkezne. Fiammal, Kő Ábel Hollóval egy hetet töltöttünk kint, és elég kalandosra sikerült az elkészült körhinta felállítása, mivel nem kaptuk meg időben az engedélyt rá. Gyakran dolgozunk saját szabadalmakon, amelyeket engedélyeztetni kell, ez a játék is ilyen volt. Végül csináltunk egy „próbaállítást" a helyiekkel, akik aztán a végleges helyére rakták a körhintát.

- Milyen szabadalmaitok vannak még?

Nemrég dolgoztunk a Bethesda gyermekkórházban, ami sok szempontból rendhagyó volt. Például mozgássérülteknek kellett játékokat készítenünk, amihez több újítást is használtunk. Szintén itt kültéri irodákat, úgynevezett rügykunyhókat is építettünk. Ezek például mind új ötletek.

- Rengeteg külföldi és itthoni megbízásotok volt már. Milyen céljaid vannak még a Kő Boldizsár Mese Terek vezetőjeként?

Szívesen állítunk játszótereket más országokban is, de ez nem kimondott célunk. Én akkor is boldog lennék, ha csak itthon vagy akár csak Budapesten lenne munkánk. Ám úgy látom, egyfajta hungarikummá vált a színes, figurális elemekkel díszített játszótéri stílus. Nagy álmom, hogy valóban Magyarország sajátja legyen ez a megjelenés – ezért is támogatom kezdettől fogva a hazai konkurenciát. Olyan tereket alakítunk ki, amelyek egymás felé fordítják az embereket. Hiszek abban, hogy ezek a mesés játszóterek, amelyeken a kortárs szobrász- és festőművészet is jelen van, hozzájárulhatnak Magyarország különlegességéhez. Emellett van egy nagyon személyes célom is. Böjte Csaba alapítványa inkubációs intézményt szeretne létrehozni Balatonkenesén, hogy a gyermekotthonokból kikerülők szakmát tanulhassanak biztonságos környezetben. Szeretném, ha ott majd a meseterek építésével is foglalkozhatnának. Ha ez megvalósulna, kipipálnám az álmaimat.

Héttorony Fesztivál 2023

Fotó: Gorácz József

Kocsis Enikő – Fitos Dezső Társulat

„Az eredetihez, a saját népi kultúrához való tisztelettel teli kapcsolódás az, amiből mi is merítünk és építünk minden egyes táncelőadásban, minden olyan alkotásban, ami kijön a kezünk alól."

Úgy gondolom, hogy a magyar népi kultúrában működő, azzal foglakozó ember nem létezhet úgy a Kárpát-medencében, hogy ne lenne számára fontos, követendő útmutatás a Makovecz Imre által képviselt eszmeiség és gondolatiság. Mi is erre törekszünk, ezen az úton járunk, akkor is, ha más műfajokban hozzuk létre az alkotásainkat. Persze, ez nem jelenti, hogy magunkat emelném makoveczi magasságokba, de azzal a hitvallással élünk és dolgozunk, ami neki is sajátja volt. Az eredetihez, a saját népi kultúrához való tisztelettel teli kapcsolódás az, amiből mi is merítünk és építünk minden egyes táncelőadásban, minden olyan alkotásban, ami kijön a kezünk alól.

Makovecz Imre épületei közül a makói Hagymaház az egyik kedvencem, ezért külön öröm, hogy ott mutathatjuk be a „Taven baxtale" című műsorunkat. Ez az előadás – melynek címe azt jelenti „legyetek szerencsések" – a cigány mesterségeket fűzi színes csokorba. Törekvésünk szerint ebben a darabban megmutatkozik a cigány lélek és temperamentum, valamint az a fajta kulturális egyediség, ami a táncaikban, zenéikben, eredetmondáikban és kézműves mesterségeikben is megvan. Az elmúlt ötszáz évben a kovács, a fegyverkovács, a teknővájó, a vályogvető, a drótos, a muzsikus, a táncos, a mutatványos cigányemberek nagyon fontos részét képezték a társadalomnak, és kiszolgálói voltak a paraszti életformának is.

A cigány kultúra színpadi megelevenítése egészen másfajta, a hétköznapitól eltérő gondolkodásmódot igényel a táncosoktól és a koreográfustól is. Azok a virtuóz tánctechnikájú emberek, akik hagyományőrző mesterei ennek a kultúrának, s birtokában vannak ennek a tudásnak – legyen az zene, ének vagy tánc –, egészen nagy magasságokba emelték azt a motívumkincset, amit őseiktől örököltek. Egy magyar néptáncosnak óriási kihívás, és technikai szempontból is komoly feladat az ilyen összetett táncanyag elsajátítása.
Mi a férjemmel, Fitos Dezsővel régóta kutatjuk a cigány kultúrát, és szerelmesei vagyunk annak a szabadságnak és gondolkodásmódnak, ami egészen más rendszerben működik, mint a magyar paraszti tánckultúra. A cigányság táncai, éppen a vándorlások miatt, nagyon sok archaikus elemet őriztek meg, és fűztek össze. A vándormadár életforma sok különböző kulturális hatást gyűjtött össze és konzervált. Nagyon fontos kohéziós erő volt a Kárpát-medencében a cigány kultúra, ami messze túlmutat a mai Magyarország területén, a Balkánra, erdélyi területekre és annál is messzebbre. Persze, a mi előadásunk egy színpadi produkció, s mint ilyen, kellően komplex, sokrétű, színes és izgalmas. Szerepel az előadásban a WOMEX-életműdíjas Lakatos Mónika énekesnő, és férje Rostás Mihály Mazsi is. A Taven baxtale előadásban feltűnnek a Baross Imre Artistaképző Intézet csodálatos növendékei. A Canarro zenekar szintó cigány zenével egészítik ki Pálházi Bence és bandája – állandó zenekarunk – muzsikáját. Sőt, az előadásban fontosak a bábos elemek is, a drótos jelenetben például a szemünk előtt kel életre egy drótból felépülő nő, és kibontakozik egy Pygmalion-történet... A darabban sok olyan eszköz is felbukkan, mely az egykorvolt cigány mesterek kétkezi munkáját hivatott dicsérni. Európai kitekintésként szerepel az előadásban egy flamenco részlet és egy orosz cigány tánc, hiszen a cigány kultúra nem csak Kárpát-medencei, de nemzetközi kincs is.

Fotókiállítás Foltin Jolán koreográfus emlékére

Salamon Erzsébet beszéde a „Táncra ítélem magamat” c. kiállítás megnyitóján

(Elhangzott 2023. augusztus 20-án Martonvásáron, a Brunszvik-Beethoven Kulturális Központ)

Idén lenne Foltin Jolán 80 éves. Szinte megszólalnak a képek! A tekintetek megfogják a szemlélőt. A mozdulatok vagy éppen a merev mozdulatlanság, a gesztusok fontos emberi üzeneteket hordoznak. Eifert János, Kádár Kata, Korniss Péter és Rácz Gabriella felvételei egy kivételes alkotó életének pillanatait örökítik meg. Egy részük a nyilvánosság előtt már ismert volt, de a képek többsége íróasztalfiókokból került elő. A kisméretű, évtizedekkel ezelőtt készült papírképek így új életre keltek. Ezen archív fotók fél évszázaddal repítenek vissza az időben, a tánházmozgalom „őskorába”. A néptánc nyelvére alapozó táncszínház születésének kordokumentumai. A kiállítás képei fotográfiai szempontból a művészi képektől az amatőr felvételekig terjednek. Engedjék meg, hogy ha nem is a teljességre törekedve, a kiállítás kapcsán beszéljek Foltin Jolán, Kossuth- és Erkel-Ferenc-díjas táncművész és koreográfus munkásságáról, mint munkatárs, gyermektánc pedagógus és barát. Munkássága három fő szellemi térhez kötődött: a Bihari János Táncegyütteshez, a Honvéd Táncszínházhoz, és a gyermektánc mozgalomhoz. Foltin Jolán a 60-as években a Bihari Táncegyüttes táncosa volt, ott kezdte koreográfusi munkásságát is. Az együttes művészeti vezetője lett, majd élete végéig mentora volt. Saját szavai szerint: „Nagyon jó iskolába kerültem 16 évesen. Beléptem akkor a Bihari Együttes próbatermébe, és azóta nem jöttem ki onnan.” Elmondása szerint legnagyobb mestere Novák Ferenc Tata volt, emellett nagy hatással volt rá Szigeti Károly és Györgyfalvai Katalin koreográfiai munkássága is. A Tata által vezetett Honvéd Táncszínházban koreográfus műhelyt alakított ki. Csodálatos táncosok ihlették, inspirálták alkotói munkájában, akiket partnerként kezelt és közösen hoztak létre örök értékű műveket, táncszínházi darabokat. Ezekből is láthatunk képeket a kiállításon.

Alkotói eszközeit alapvetően meghatározta az irodalomhoz, zenéhez való szoros kötődése (irodalom tanárnak készült). Kifejezési formáinak meghatározó jegye a líraiság. Koreográfusi munkásságában különös hangsúlyt kap a nőiség, az anyaság megjelenítése. Fontos volt számára, hogy bemutassa a női lélek rejtelmeit, vívódásait, az anya-gyermek viszonyt, a nők egymás közötti kapcsolatát és társadalmi szerepeit. Műveiben olyan szituációkat teremtett, amelyekben a nők kitörhetnek a hagyományban és az életben megszokott alárendelt szerepből. Számomra nagyon inspiráló volt, hogy a tartalmi különbségek ellenére a felnőtt és gyermek-koreográfiáiban egyformán magas esztétikai színvonalon fogalmazta meg gondolatait. Elképzelése szerint a gyerekeknek is költészetben gazdag, különleges alkotásokat kell készíteni, amelyben a beszéd, az ének és a mozgás egyforma jelentőséget kap. Művei egyszerre szolgálták a művészettel nevelés kodályi alapelveit, és hoztak létre teljes értékű művészi élményt és értéket. Országosan elismertté is a gyermekek számára készített alkotásaival vált. Alkotótevékenysége mellett aktív szervezőként pályatársaira is nagy hatást gyakorolt. Már gyakorlott gyermektánc koreográfus volt, amikor a Népművelési Intézetben (a Hagyományok Háza elődje), az országos gyermektánc mozgalom irányítása lett a feladata. Ebben az időben Foltin Jolán vezetésével, irányításával dolgoztunk ki Neuwirth Annamáriával, Karcagi Gyulánéval, Tarján T. Katalinnal egy módszertani kiadványsorozatot, amely nagy segítséget jelentett a gyakorló gyermektánc pedagógusoknak, óvónőknek. Ez a munka képezte a művészeti iskolák tanterveinek előtanulmányát. A rendszerváltozás után Joli kezdeményezésére, az ország gyermektáncegyüttes vezetőiből, önszerveződéssel jött létre az Örökség Gyermek Népművészeti Egyesület, aminek történelmi jelentősége volt. Ennek 10 évig volt az elnöke. Az egyesülettel fesztiválokat, továbbképzéseket, táborokat, gyermek néptánc antológiákat szerveztünk.

Számomra nagy megtiszteltetést, örömet és jövőbe mutató szakmai biztonságot jelentett, hogy Foltin Jolán partnereként tevékenykedhettem táncpedagógusi pályámon, aki évtizedekre meghatározta a martonvásári táncoktatás minőségét. Joli egyenként ismerte a gyerekeket és személyiségükre szabta különleges koreográfiáit. Munkakapcsolatunk 40 éve kezdődött. 1984-ben mutattuk be a Magyar etűdök c. koreográfiáját Weöres Sándor verseire. Majd sorba jöttek a többi művek, melyekből kiviláglik, hogy menynyire fontos számára a vers, a szöveg és a ritmus. Állandó munkatársai Kiss Ferenc zeneszerző, Novák Eszter rendező, Zeke Edit jelmez- és díszlettervező voltak.
A mi kapcsolatunk lassan barátsággá nemesült, mely nagy ajándéka életemnek. Nagyon sokat tanultam tőle a művek betanítása, színpadra állítása közben, beleértve a jelmezek tervezését is.

A legtöbbet talán mégis emberségből tanultam Jolitól. Mindig csodáltam, hogy elfoglaltsága ellenére marad ideje az emberekkel törődni. Idősebb pályatársait segítette. Mindig tudta, ki szorul rá egy-két jó szóra, biztatásra, egy ebéddel járó családi hangulatra. A kiállítás képein nem csak Foltin Jolán néz ránk vissza. Felismerhetünk ismert táncosokat, esetleg saját magunkat.

Lelkes Lajos beszéde a „Táncra ítélem magamat” c. kiállítás megnyitóján

(Elhangzott a Fonó Budai Zeneházban 2023. szeptember 13-án)

Kedves közönségünk!

Foltin Jolán énekét hallották hangfelvételről. Van, akinek Joli, van, akinek Joli néni. Nekem Joli, hiszen kortársa vagyok. Hogy mi mindent tudok róla, azt most elmondom:
Ötletgazda volt, telis teli eredeti elképzelésekkel. Most, hogy itt vagyunk a táncházban, megerősítem a nem mindenki által ismert tényt: ennek a szórakozási és művelődési formának a meghonosítását a fővárosi néptáncos közegben ő találta ki 1972-ben. Természetesen nekünk – Stoller Antal Hubának, Korniss Péternek és Novák Tatának – tetszett az ötlete, be is álltunk mellé szervezőknek.
Joli ragaszkodott az eredeti hagyomány pontos honosításához. Nem véletlenül látható széki lányként a képeken.
Ő találta ki a ma már világszínvonalon működő szervezet, az Örökség Gyermek Népművészeti Egyesület létrehozását is. Azt viszont már kevesen tudják, hogy 51 évvel ezelőtt a Kertész Táncegylet névadója és egyik alapítója volt. Nemcsak a gyerekek között, de az egyetemi ifjúság körében is népszerű volt. Évekig társam a munkában, és túlzás nélkül, büszkén mondhatom, hogy ő volt az asszisztensem. Én már akkor tudtam, hogy később Kossuth-díjat fog kapni.
Joli színpadi jelenség volt. Nézzék csak azt a képet, melyen a színpad közepén táncol fehér ruhában. Az a felvétel igazolja az állításomat. Bár én már korábban megismertem, mégpedig Szolnokon, ahol a Bihari Táncegyüttes *Várj reám* c. produkciójának is ő volt a központi alakja. Ott, akkor ugyanígy állt középen, én meg csak néztem… mint a vetélytárs Bartók együttes lenyűgözött táncosa.
Elmondhatom, hogy később táncoltam is vele. No persze nem Novák Ferenc sikeres táncaiban. Nem, viszont az általa rendezett felejthetetlen pamfletekben már állandó partnere lehettem. Én voltam Lelkes Elvtárs! Dőlt mindenki a nevetéstől.
Arról még kevesebben tudnak, hogy társszerzőm is ő lett.
Készültünk az „Országos” Vásárhelyi Laci bácsi által szervezett Fiatal Koreográfusok Fórumára Veszprémbe, ahová beneveztük a kertészeket is. Új művemhez eredeti táncokat kerestem, majd betanítottam, aztán megpróbáltam színpadra rendezni. Ez a része sehogy sem akart sikerülni. Megkértem Jolit, hogy segítsen. Kizavart a próbateremből, ki is mentem. Nem sok idő múltán kiabálást hallottam, hogy bemehetek. Kész volt a táncom. Olyan jól sikerült, hogy még a Táncantológia műsorába is bekerült.
Különleges koreográfus volt, maradandó műveket alkotott. Sokat. Hogy csak néhányat említsek: a Bihariban például a *Mondókát*, a Honvédban az *Asszonyok könyvét*, a gyerekeknek a *Babázót*. Nagyszerű pedagógus és kiváló mozgalom-szervező is volt. Hosszú ideig a Népművelési Intézetben a gyermektáncmozgalom első számú képviselője volt. Ő csinált ebből is mozgalmat. Nagyszerű érzékkel megtalálta országszerte azokat a pedagógusokat, akikkel kivételes képességű együtteseket hozott létre: Salamon Erzsikét Martonvásáron, Ertl Marikát Litéren, Lengyelné Turi Marikát Csornán, Bak Ildikót Berettyóújfalun, Karcagi Évát Budapesten. Kialakult egy országos hálózat, melybe aztán bekapcsolódhatott a táncos múlttal rendelkező újabb generáció: Kapás Jula Szekszárdon, Csasztvan András Szarvason és Neuwirth Panni Budapesten…
És még hosszan sorolhatnán.

Velük és tanítványaikkal jött létre a gyermektáncmozgalom, amit ma az Örökség Gyermek Népművészeti Egyesület szervez tovább.

Hallgassuk hát még néhány percig Foltin Jolán reánk maradt gyönyörű hangját.

(A kiállítás a Halmos Béla Programiroda, a Táncház Egyesület és a Fonó BudaiZeneház szervezésében valósul meg.
A kiállítás szerkesztői: Liber Endre, Salamon Ferenc)

Héttorony Fesztivál 2023

Váradi Balázs: A Honvéd városrészi központ építése Makón

Előzmények

Makó Város elkötelezett az élhető, biztonságos, szép környezet megteremtésében és fenntartásában. Ennek érdekében a település üzemeltetői nem pusztán az épített, hanem a nőtt környezet ápolására is komoly figyelmet fordítanak. Így fogalmazódott meg természetes módon az az igény is, hogy a határain belül lévő avult, elhanyagolt, vagy éppen szegregátumként nyilvántartott területein nagyívű fejlesztéseket kezdjen el. A város csak *„a Honvéd”* néven elhíresült szeglete már annak megalapítása óta súlyos terheket cipel. A kiegyezés keretében amnesztiát kapott, de addig üldözött egykori honvédek számára 1861-ben telkek ingyenes kiosztásával hozták létre ezt a területet. A lényegében kényszerből kialakított házhelyek számára az akkori városvezetés (bizonyosan anyagi megfontolások miatt) egy építésre szinte alkalmatlan, vizenyős szikes-agyagos területet jelölt ki. A szűkre szabott utcácskák és házhelyek már csak méretükből adódóan sem voltak alkalmasak falusias életmódra, így tehát az önellátó háztáji gazdálkodásra sem. Ezek a fizikai-szellemi adottságok szinte egyenes utat jelöltek ki az avulás, majd a szegregálódás irányába. A talajvizes területre épülő ház a XIX. században is vizes falú, tehát dohos, penészes házat jelentett. Nem csoda hát, hogy generációról generációra cserélődött le a lakosság mindig a szegényebb társadalmi rétegek felé mozdítva el a helyi lakosságot.

Hosszú és alapos előkészítő munka után, tanulmányok sorával alátámasztva, Makó mai vezetősége elhatározta hát, hogy hiánypótló, új alközpontot hoz létre, mely elsősorban a városrész lakói számára nyújt majd több szintű közösségi szolgáltatásokat. A közösségi épület és a hozzá kapcsolódó sportolási és rekreációs/játszóterek, valamint az ide szerveződő „soft” tevékenységek komplex módon kívánnak majd hosszú távú segítséget, lehetőséget nyújtani az itt élők számára. A területen található önkormányzati bérlakás felújításának pedig az a célja, hogy a közösségnek közvetlen lehetősége nyíljon kedvezményes lakhatással támogatni a jövőben ezen épületek és terület üzemeltetésével, fenntartásával vagy épp szakmai/közösségi programok szervezésével foglalkozó személyeket, vagy családot így biztosítva helyet a terület „jó gazdájának”.

A tervezés folyamata

2019-ben, akkor már néhány elégtelen terv hibáinak tanulságai után keresett meg minket a város vezetése. Mivel a szociális szféra és a szolidáris építészet terén ekkorra már voltak tapasztalataim, nagy lelkesedéssel vetettem bele magam a feladatba. Az önkormányzat a komoly előkészítő munka eredményeképp egy igen kiforrott tervezési programot, szinte négyzetméterre kiszámolt helyiséglistát adott át kiindulási pontként.
„Honvéd városrészi központ építése” tervezési feladat tehát e területen felépítésre kerülő új Közösségi Ház, sportpályák, játszóterek, valamint egy önkormányzati szociális bérlakás felújítására vonatkozott. Nemcsak az engedélyezési és kiviteli terveket készítettük el, de a tervekhez illeszkedően közmű és útfejlesztés is történt, valamint több romot és illegális hulladéklerakót is fel kellett számolnunk.

Alsó korlátként adott volt a lényeges helyiségek alapterülete, felülről pedig az igen szerény költségkeret határolta be az álmokat. E kettő viszonyából és a menet közben berobbant hatalmas építőipari inflációból adódott, hogy lényegében három, egyre szerényedő tartalmú tervcsomagot kellett készítenünk. Szerencsére a Dubaji Magyar Nemzeti Pavilonon épp velünk együtt dolgozó és a Makó környékén tevékenykedő szakági tervező Kollégák is igyekeztek minden szükséges módosítást gyorsan és pontosan átvezetni. Ennek eredményeképp 2020 karácsonyára elkészülhetett a végleges, Honvéd városrészhez illeszkedően sok drámán átesett tervcsomag.

A helyszín

A Türr utca Berzsenyi-Wesselényi utcák közti szakaszának mindkét oldalán jellemzően üres, vagy romos családi házas telkek voltak találhatóak. A tervezési terület lényegében e teljes tömbbelső lett néhány apróbb telek kivételével. A településközponti vegyes terület teleksora belvízveszélyes területnek minősül így ezen adottság miatt kiemelten kellett kezelenünk a talajmechanikai és vízszigetelési kérdéseket. Honvéd városrész telekosztása és utcaszerkezete az ismert okok miatt sűrű beépítést eredményezett, így a tervezési területen lévő telekosztás – a közfunkciónak megfelelő léptékváltás miatt – átalakítása is az alapfeladatok közé tartozott. Több apró házhely összevonásával lett lehetőség a közösségi ház telepítésére, míg a szolgálati lakás egy már meglévő, elfogadható műszaki állapotú lakóház felújításával készült el. A fennmaradó területen sportpályák, játszótér, park és egy központi parkoló is elkészült.

Közösségi ház

A közösségi épület a tervezési program szerint 340 m2 hasznos alapterületű, mely 2:1 arányban fűtött és fedett-nyitott teret foglal magában. Helyet ad a Makói Roma Önkormányzat és a Polgárőrség, a helyi szociális munkások és családsegítők, közösségi és teakonyha, csoportfoglalkoztató, egy 50 fős rendezvényterem, közösségi mosoda szárítóhellyel, vasalási és ruhajavítási lehetőséggel, 100 fős nézőtér és 6x6 m-es színpad és az ezek működését kiszolgáló helyiségek számára, továbbá egy barkácsműhelynek is találtunk helyet. Az első terv funkcionálisan nem volt lényegesen több a megvalósultnál, ám építészetileg sokkal nagyvonalúbban kezelt helyzeteket. Ilyenek voltak a homlokzatképzés részletei, a bejáratok kezelése, vagy az izgalmas térkapcsolatok alkalmazása.

Az épület néhány funkciója a köz számára szabadon használható, így bejáratai úgy kerültek elhelyezésre, hogy azok lehetővé tették az épület szeparált használatát. A főbejáraton keresztül a Makói Roma Önkormányzat irodája, (az eredetileg galériával is ellátott) rendezvényterem, a csoportszoba, valamint az ezeket kiszolgáló illemhelyeket lehetett elérni. Az oldalsó bejáraton keresztül a külön nyíló barkácsműhelyet és közösségi mosókonyhát lehet elérni, valamint az 1-1 zuhanyzóval ellátott öltöző-vizesblokkot. A fedett nyitott terasz felől megközelíthető a közösségi- és teakonyha, illetve a rendezvényterem is, így nagyobb ünnepségek esetén ez egységként üzemeltethető. Ez a hármas tagozódás részben áldozatává lett a költségcsökkentésnek, ám így is megfelelően üzemeltethető az épület.

Az ház fő helyiségei felett magas hajlásszögű nyeregtető, míg a második traktusnál alacsonyabb hajlású félnyeregtető áll, így illeszkedve Honvéd városrész és a Dél-Alföld építészeti arculatához. A két végén a szerkezetet megmutató oromzat jelenik meg, középület funkciót kihangsúlyozva ezáltal. Az épület átlagosan 30cm-rel kiemelkedik a terepszintből a belvízből eredő veszély elhárítása érdekében. Ugyanezen okból kútalapokra kellett helyeznünk mindent, mely sajnos önmagában is igen jelentős anyagi erőforrást vont el a felépítménytől.
Az épület anyagában is illeszkedni igyekszik Honvéd városrész minőségi építészeti és közösségi kultúrájához. Ennek okán mind a homlokzati, mind a kül- és beltéri padlóburkolatokat igyekeztünk helyben fellelhető anyagok felhasználásával, lehetőség szerinti újrahasznosításával megoldani. A homlokzatot vakolt felülettel, és bontott tégla lábazattal terveztük, a rendezvényterem padlóburkolata is tervezetten (bontott) téglaburkolat. Kültéren strapabíró téglakövet helyeztünk el. A terasz feletti tető oromzatán pedig rétegelt-ragasztott fa tartók uralkodnak.

A gépészeti technológiáknak a gáz közműellátottság hiányában teljesen villamosenergia alapú rendszereknek kellett lenniük. A fűtés és a hűtési energia hőszivattyúval nyerhető ki. A déli tetőfelületeken pedig napelemes rendszert helyeztünk el. Természetesen teljeskörű akadálymentesítésre volt szükség mind az épületen belül mind pedig az ahhoz vezető útvonalon. Belvizes terület lévén a telepítendő növényvilág kiválasztására is külön figyelmet fordítottunk.

Szolgálati lakás

Ez az épület gyakorlatilag kiszolgálja a Honvéd városrészi központ üzemeltetését, ha úgy tetszik egy kihelyezett üzemeltetői pont. A feladat mindösszesze annyi volt, hogy egy elfogadható épület felújításával hozzunk létre egy kis mértékű felújítással-bővítéssel egy teljes értékű lakást. Az felújítás során fontos alapkövetelmény volt a DD energetikai tanúsítvány elérése. Az összes elérhető közműfogyasztó esetén igyekeztünk tartani magunkat ahhoz, hogy „előre fizetős” mérőórákat szereljenek fel. Egy mindhárom helyiséget befűtő fatüzelésű cserépkályhával biztosítottuk az alapfűtést.

Parkok, kertek

Az épületeken kívüli területek szerves részét képzik a központ működésének. Nem csupán többcélú sportolásra alkalmas pálya és kültéri eszköz került ide, hanem a két épületből jól látható helyre játszótér is készült. Mivel közepesen nagy rendezvények, így akár kisebb koncert vagy szabadtéri színi előadás megtartásának igénye is felmerülhet, a rendezvényterasz területe a mellette fekvő parkosított telkekkel együtt is működhet. A Tündérkert mozgalomhoz csatlakozó, őshonos gyümölcsfák ültetésére alkalmas területet is kijelöltünk itt. Ezzel az a cél, hogy minden, ebbe a városrészbe született kisgyermekkel együtt egy-egy kis fa is életre kelhessen itt, erősítve ezzel a közösséget és annak kapcsolatát a megújuló területtel és a természettel.
… hogy szépen lassan, ahogyan a fácskák nőnek, nőjön igazi, biztonságos, szerethető otthonná „a Honvéd” az itt lakók számára.

Héttorony Fesztivál 2023

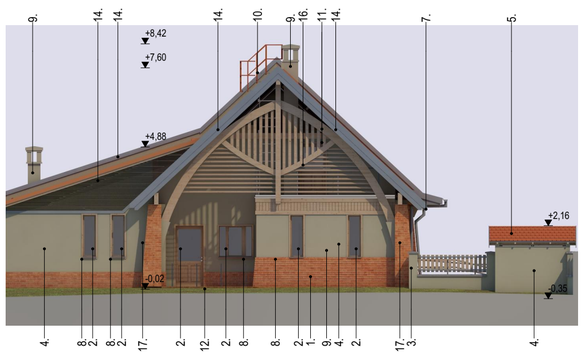

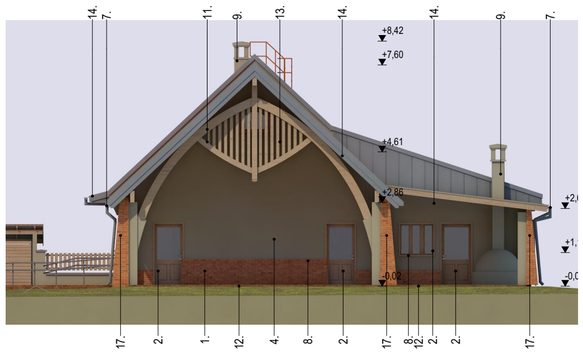

„Makovecz terek mellett teszünk egy kitérőt a pajták irányába – mint hallottuk Dresch Mihálytól – azok is szakrális terek!”

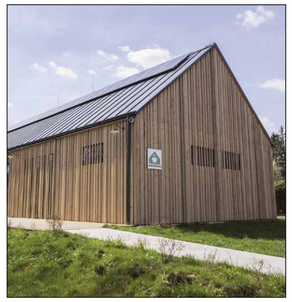

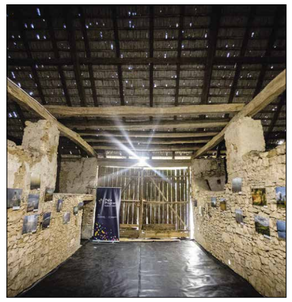
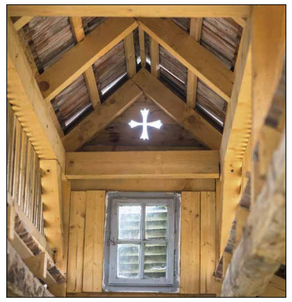

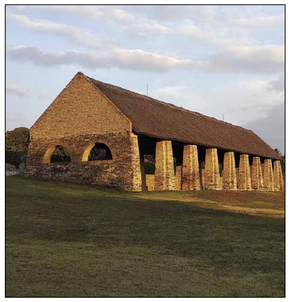

Sebő Ferenc

Sebő Ferenc megnyitó beszéde a PajtaKult kiállításon
Fonó, 2023. szeptember 28.

Sokan gondolhatják, és gondolják is, hogy vajon mi szükség van egy elmúlt időszak rég letűnt társadalmi körülményei közt működött művészetek tárgyi emlékeinek, építészetének tanulmányozására. Mi haszon származhatik abból? Általában mi értelme van a múlt csodálatának, múltbéli alkotások tovább örökítésének, tanulmányozásának.

A múlthoz való viszony, mely maga is történetileg változó fogalom, egyes korszakokban egyenes történelemformáló erővé tudott válni, más korokban viszont a teljes érdektelenségbe süllyedt, fölösleges ismeretnek számított. A történelem hullámzásai mégis újra és újra elénk vetik ezt az alapvető kérdést.

Ha az általános érdeklődésben a múlt különös jelentőséget kap, akkor érdekessé válhatnak e múlt egyes alkotásai is. Mint ahogy az Itáliában még fellelhető római jog-hagyománynak jelentős szerepe volt abban, hogy az európai reneszánsz mozgalom példakereső figyelme az Ókor felé fordult. Tudnunk kell azonban, hogy ez egyáltalán nem magától értendő, hiszen századok múltak el úgy, hogy még a gondolata sem merült föl a régi dolgok megbecsülésének és tanulmányozásának.

Mint ős-táncházas a gyakran hallott kérdést, hogy „mi értelme a paraszti folklór darabjait életben tartani, vagy újjáéleszteni”, alapvetően kultúraellenesnek kell tartanom. Ilyen nézőpontból azt is lehetne mondani: „Mi értelme van egy Bach-, vagy Mozart-mű újjáélesztésének”, vagy általában a nem kortárs művészetek kultiválásának, a családi, helyi, világtörténelmi, vagy bármilyen ismeretek megőrzésének, továbbadásának?

Úgy tűnik, hogy nem az a kérdés, hogy helyes-e, vagy nem fölösleges-e egy évszázadokon át működtetett kultúra tanulmányozása, elsajátítása és egyes részeinek továbbéltetése, hanem inkább az, hogy jelenlegi kultúránk sokszínűpalettáján ezt is szerepeltetjük-e. Ez pedig válogatás kérdése, melyet – a történelem tanulsága szerint – a jelen érdekei döntenek el, még ha nem is tudunk róla. Az a kérdés, hogy a mának szüksége van-e a múltban kialakult értékekre, jól bevált megoldásokra, vagy újból és újból ki akarjuk találni a melegvizet. Hiszen tudnivaló, hogy a hagyomány lényege éppen abban áll, hogy minden eleme napi megújításra szorul spontán vagy intézményesült formákban. Persze, hogy felismerjük ezeket az már műveltség kérdése is.

Ezért jogos és szükséges ma a múlttal való szembenézés minden formája, a nosztalgiától a legkegyetlenebb iróniáig. Ahogy Kányádi Sándor írja: A jövőben hiszünk, ezért állítjuk: a jelen a múltból építkezik.

Ahogy a falun megőrzött zenei és tánchagyományt be tudtuk illeszteni a városi életünkbe, úgy a múltból örökölt építészetünknek is csak akkor van esélye fönnmaradásra, ha meg tudjuk tölteni mai tartalommal. A hivatalos műemlékvédelem megszűntével most civileken a sor, hogy ne hagyják elherdálni azt a keveset, amit a történelem viharai meghagytak. S ennek az alulról induló törekvésnek legszebb példája a PajtaKult mozgalom, mely nemcsak a megőrzéshez segít hozzá, hanem buzgalmával egyesíti is a benne résztvevőket, mert József Attila szavaival: „A nemzet: közös ihlet”.

Berecz András és Berecz István a csíkszeredai Millenium-templomban, a Héttorony Fesztiválon 2017-ben.

Héttorony Fesztivál 2023

Mihályi Gábor – Magyar Állami Népi Együttes

Egy korábbi Héttorony Fesztiválon már felléptünk a Magyar Állami Népi Együttessel, s maradandó élményt adott a Makovecz által tervezett helyszín.
Azt gondolom, hogy Makovecz Imre azon szellemi nagyjaink közé tartozik, akik a hagyományos kultúrából merítve képesek voltak európai szinten megszólalni. Azért mondom így, hogy „megszólalni", mert azt gondolom, hogy ez a művészet ugyanabba a kategóriába tartozik, mint Bartók és Kodály alkotásai. Fontos, hogy megismerve, megértve, tudva és szeretve a hagyományos kultúra üzenetét és szellemiségét, olyan műveket hoztak létre, melyekben mindez visszatükröződik. Sőt, ez az, ami inspirálta ezeket az alkotásokat.

Makovecz Imre szellemisége sok esetben szakrális épületekben manifesztálódik, a szakralitás – a szimbólumok és az emberi létezés égiek felé nyitottsága – elkerülhetetlenül fontos egy alkotóművész számára. Mi, koreográfusok egészen más anyaggal dolgozunk, mint az építész, a mi alapanyagunk a mulandó emberi test. Míg a kő, a fa, a réz és a többi építőanyag dacol az idővel, addig nekünk a tánc kapcsán fokozott felelősséget jelent az illékonyság, az eltűnő pillanat: a színházban az a fontos, hogy ott és akkor, abban a pillanatban szülessen meg az a szellem, amiért érdemes alkotni. A táncművészet az adott pillanatban hat, és tudja – talán – kicsit jobbá tenni a körülöttünk lévő világot.

2020-ban mutattuk be ezt az előadást a Kolozsvári Magyar Napokon, ami az erdélyi magyarság legnagyobb kulturális összművészeti fesztiválja.
Az előadás címe *„Kolozsvári piactéren"*, s az előadás megszületéséhez az inspiráció Kelemen Lászlótól, a Hagyományok Házának akkori főigazgatójától származik, aki erdélyi lévén ismerte a régi Kolozsvárt, hiszen oda járt zeneakadémiára. Az alapgondolat az volt, hogy a piactér nem csak az árucsere helye, hanem a közösség és a találkozások tere is, ahol történetek zajlanak, emberek beszélgetnek, ismerkednek… Ahol az alkotói fantázia által a történelem is megjelenik. Hiszen így már valami többé – Erdély történetének összesűrűsödésévé – változik a hétköznapi piactér. Ha csak a legfontosabb epizódokat emeljük ki, elkerülhetetlenül az előadás témájává válik Mátyás király, a '48-as szabadságharc, az első világháború, Trianon, a második világháború traumája és a romániai forradalom is… Miközben az előadás Kolozsvár és környékének tradicionális zenéit és táncait – legyen az román vagy magyar – köti csokorba egy vásári forgatagban, közben azért távolabbra tekint térben és időben is. Természetesen a zene döntően magyar és román autentikus népzene, de – az időbeli kitekintés miatt – megjelenik a középkori historikus zene lantkíséretével, és helyet kap a *„Szép város Kolozsvár"* című operett sláger könnyed beidézése is a zenei forgatagban.

Petrás Mária

A korábbi években is volt szerencsém fellépni a Héttorony Fesztiválon, emlékszem, legelőször, amikor még gyerekcipőben járt a fesztivál, és még nem volt ennyire jól szervezett, egyedül mentem egy erdélyi fellépésre, számomra is egészen váratlanul, egy hirtelen felkérésnek engedve. Azóta már többször felléptem, ami azért is különös öröm minden alkalommal, mert nagy tisztelője vagyok Makovecz Imre művészetének. Csodálatos az, amit építészként megálmodott és megalkotott. Ezek az épületek nagyon-nagyon mély gyökerekről és nagyon magas ég felé emelkedésről szólnak, erős és tiszta szakralitás tükröződik bennük. Akkor is, ha kívülről megnézed, de főleg akkor, ha benne vagy a térben. Azt gondolom, hogy az imádsághoz kell az a hatás, ami ezekből az épületekből árad. Makovecz Imre művei segítik az ember lelkének a fény felé törekvését, szárnyalását. Egyedülálló ez az építészet, ősi és nagyon erős a kapcsolata az egyéb művészeti ágakkal, legyen szóváneklésről, vagy bármi másról. Nagyon szeretem ezeket az épületeket, s éppen ezért külön öröm, hogy a százhalombattai Szent István templomban olyan keresztút van, amit én készítettem. De, ha más épületeire gondolok, azok is örömmel töltenek el. Ott van például a sevillai világkiállítás pavilonja, ami számomra a magyar kultúra kiemelkedő, szimbolikus alkotása.
Lendvára a *„Mennyország kapuja"* című műsort viszem el, mert azt gondolom, fontos üzenete van. Nagyon szeretem a régi imádságokat. Felvillan bennük, hogy egykor nem volt ennyire felszeletelve-szétdarabolva a világ: reggeltől estig úgy teltek az emberek napjai, hogy abban mindennek megvolt a helye, a szakralitásnak ugyanúgy, mint a profán dolgoknak. Az emberek mindennapjaiban benne volt, benne lehetett minden, ami az élethez, a boldogsághoz kell. Hiába éltünk Isten háta mögött, ott is ablakot jelentett a világra, ha latin nyelvű gregoriánt éneklünk Isten dicsőségére. Lehet, hogy nem értettük a szöveget sem, de mégis olyan csodában volt részünk, ami mintha ma eltűnőben lenne. Ezekben a műsorokban szeretem, ha a koboztól az orgonáig sokféle hangszer felcsendülhet. Próbálom a *„Mennyország kapuja"* című műsorral is közelebb hozni a régi világ értékeit a mai emberekhez. Makovecz Imre is valami ilyesmire törekedett a saját eszközeivel.
Kiss Krisztián, akivel régóta együtt muzsikálunk, kobozzal ad archaikus ritmust zenénknek, Szokolay Dongó Balázs fúvós hangszerekkel ajándékoz ősi hangulatot, Pánczél Kristóf orgonajátéka a Mindenséget jeleníti meg, és mindezt Nyíri Laci selymes hegedűjátéka fűzi össze.

Szokolay Dongó Balázs

„Szeretem azokat a tereket, amelyek közvetítik azt az érzést, ami egy paraszthházból és a népi kultúrából eredeztethető.”

Több korábbi Héttorony Fesztiválon volt már szerencsém fellépni, volt olyan is, hogy az Etnofonnal léptünk fel Kárpátalján, majd egy másik évben Lendván, egyszer meg gálaműsort játszhattunk Szokolay Balázs zongoraművésszel. Talán ez utóbbi volt a legemlékezetesebb: Bartók és Kodály műveket játszottunk népi furulyával és zongorakísérettel. Ezt a műsorunkat mostanában is előadjuk néha.

A Makovecz-épületek kapcsán az a tapasztalatom, hogy jó ezekben a terekben muzsikálni. Szeretem azokat a tereket, amelyek közvetítik azt az érzést, ami egy paraszthházból és a népi kultúrából eredeztethető. Nem véletlen, hogy nekem is van egy paraszthházam…

A mostani fesztiválon a *Fohász* című zeneművem fog megszólalni, ami tradicionális népdalokból és különböző kódexekből másolt dallamokból áll össze, és tematikája szerint is templomba való. Ezekhez a dalokhoz írtam zenei kíséretet, ami kicsit kortárs, de közben azért a középkor hangulatát is megidézi. Ezek a zenék azért is születnek, mert már elfáradtam attól, hogy mindenki popzenét, vagy jazzt csinál a népdalokból. Én próbálok olyan modern, mai hangokat találni, amelyek jobban szolgálják a népdalok eredeti karakterét. Hiszen a népdalok annyira megcsiszolódtak az évszázadok alatt, s olyan szép tiszták, hogy magához a népdalhoz csak nagyon ritkán, nagyon óvatosan nyúlok hozzá. Viszont a kíséretben szeretem a modern, kortárs hangzásokat. Olyan kíséretek születnek, amelyek bennem megszólalnak, s valójában csak le kell jegyeznem őket.

Kolozsvárott úgy tervezzük, hogy orgonán Horváth Márton Levente játszik, Fejérvári János brácsázik, és Bodrogi Éva fog énekelni, ő az, aki ezt a műsort inspirálta. Én népi fúvós hangszereken – dudán, furulyán – és szaxofonon muzsikálok.

A mostani Héttorony Fesztivál számomra azért is különleges, mert nemcsak muzsikusként leszek jelen, de a festményeimből is lesz egy kiállítás. Korábban a Fonóban látták a festményeimet a fesztivál szervezői, s bennük merült fel, hogy a képeim jól illeszkednének a fesztivál tematikájához. Szerencsére a képek kiállításra készen, becsomagolva várakoznak Tótkomlóson, mert a Fonó után a Szlovák Házban Budapesten, aztán Szegeden, majd pedig utoljára a falumban mutattam be őket.

A festmények jelentős része Tótkomlóson és Mártélyon készült, javarészt két-három évtizeddel ezelőtt, de vannak újabb képek is, és mostanában megint elkezdett foglakoztatni a festészet. Én eredetileg rajztanárként végeztem, s a rajz kapcsán jött a népművészet, s ebből következett a népzene, ami aztán annyira kitöltötte az életemet, hogy a képzőművészet hosszú időre háttérbe szorult. A festéshez térre és időre van szükség, s az elmúlt években a muzsika és az ezzel járó utazás túlzottan lefoglalt. A képeimen tanyák, emberi hajlékok láthatók, de bennük van ennek a világnak a pusztulása is. A teremtett világot nem kizsákmányoló ember tanyájáról az ecset, spakni, mint egyszeri érintő eszköz segítségével készült képek ezek. Az alkotás hátterében ott a vásárhelyi festőiskola Alföld iránti rajongása ugyanúgy, mint a sok-sok népművészeti tárgy esztétikája, és természetesen a gesztusfestészet is.

Héttorony Fesztivál 2023

Salamon Beáta – Triolina Folk

Én Makovecz Imre nevével először a nagykállói Téka-táborban találkoztam, az ottani épületeket, így a Tánccsűrt is az egyik tanítványa-kollégája Ekler Dezső tervezte, s úgy gondolom, az az épület is a makoveczi gondolkodásmód jegyében fogant. A másik élményem a kakasdi faluház, aminek az építését, mert pécsi vagyok, arrafelé közlekedve nyomon követhettem. Egészen fantasztikus épület született. A mostani Héttorony Fesztiválon Kolozsvárott, a Törökvágási Református Templomban fogunk fellépni, s bár az épületet ilyen szempontból még nem ismerem, de nagyon várom az ottani fellépést.

Játszott már a Triolina Folk a Héttorony fesztiválon, annak a fellépésnek az volt a sajátossága, hogy én nem lehettem ott, de a csajok boldogultak nélkülem is. A Triolina Folk alakulása előtt mi már régóta ismertük egymást. Én vagyok hármunk közül a legidősebb, Kuczera Barbara képviseli a középső korosztályt, Páll Éva pedig a legfiatalabb hármunk közül. Én Barbarát és Évit is tanítottam hegedülni. A Triolina Folkban a harmincas, a negyvenes és az ötvenes generáció muzsikál együtt. Nem csak az hozott össze minket, hogy a mi műfajunkban nagyon kevés a nő, de az is, hogy nagyon hasonlóan gondolkodunk a világ dolgairól és a zenéről is. Mindig rengeteget kacagunk, ha együtt vagyunk. Egy kamasztáncházban futottunk össze, és akkor merült fel a formáció ötlete: mi lenne, ha három jókedvű csaj együtt hegedülne? Elkezdtünk próbálni, és gyorsan kiderült, hogy ez rendkívül jól működik, egymásra vagyunk hangolva, kiegészítjük egymást a hangszeres játékban. A kolozsvári koncert mögött nincs külön koncepció, igyekezetünk inkább arra irányul, hogy egy felhőtlen, boldog, jóízű hangulatot adjunk át a közönségnek. A mi fellépéseinkben az a fontos, hogy a hagyományos népzenét miként tudja megcsillogtatni három különböző korosztályhoz tartozó hölgy. Persze, az sem utolsó, hogy kitűnő kísérőzenészeink vannak, akik szerencsére örömmel játszanak velünk. Bőgőn Havasréti Pál játszik, harmonikán és brácsán Bobár Zoltán, akivel hosszú évek óta együtt zenélünk. A mostani alkalomra Barcza Zsolt, a Csík zenekar muzsikusa jön cimbalmozni, de lehet, hogy harmonikázni is fog.

Kuczera Barbara

A Héttorony Fesztivál kapcsán beszélgettünk arról, hogy Makovecz Imre népi építészetből táplálkozó munkássága mennyiben köthető a zenéhez, vagy éppen a mi zenénkhez. Számomra ez a kérdés a hegedű felől közelíthető meg, hiszen ahogy a hegedű, mint megmunkált, rezgéseket keltő fa az, ami minket meghatároz. Ugyanígy egy Makovecz-épület, a sok megmunkált fa is képes ilyen vagy hasonló hatást kelteni…
A Triolina Folk – bár sokaknak ez jut eszébe arról, hogy három nő zenél – nem azért jött létre, hogy a „háttérbe szorított nők” megmutassák mennyit érnek. Sokkal természetesebb volt a formáció születése, hiszen én tanultam Beától, és Évi is tanult Beától. Most pedig egyenrangú előadóművészként állhatunk a színpadon, és mindenkinek megvillan a saját egyénisége a zenén keresztül: ha ugyanazt a dallamot játsszuk, az is egészen más színben, különbözően szólal meg. Három generáció összefogása és boldog együtt zenélése a Triolina Folk. A kísérőzenészeinkkel is több szálon kapcsolódunk, hiszen például Havasréti Pali gyakorlatilag végigkísérte a felnövésünket.

Kolozsvárott, a református templomban korábban már felléptem Herczku Ágival és Nikola Parovval közösen. Szerettem ott zenélni. Abban a templomban, ahogy a többi Makovecz-épületben is érzem a természet közelségét, a természetességet.
A mostani fellépésen bonchidai, bogyiszlói, kalotaszegi, vajdaszentiványi dallamok fognak felcsendülni, úgy, hogy a nagyobb lélegzetű összeállításokat együtt játsszuk, de külön-külön is megszólal mindenki, és a saját egyéniségéhez vagy hangulatához közel álló dallamokat fog játszani.

Páll Éva

A Koronavírus első hulláma idején léptünk fel a Héttorony Fesztiválon, a siófoki evangélikus templomban. Beáta nem tudott jönni, így Barbarával ketten lettünk volna, de mert Palya Bea is ott volt, azt találtuk ki, hogy egy női tematikájú műsort adunk, melynek témája a menyasszony készülődése, búcsúzása a leányi élettől.
Nekem a Makovecz-épületek hangulata onnan ered, hogy pályámat a százhalombattai Forrás néptáncegyüttesnél kezdtem, mint kísérőzenész, és rendszeresen felléptünk a Makovecz Imre által tervezett százhalombattai katolikus templomban. Minden évben megrendezésre kerül a Summerfest Nemzetközi Néptáncfesztivál, amin tizennyolc-húsz ország képviselteti magát minden évben. Szent István napján szokott lenni a fesztivál-mise, aminek egészen különleges szokott lenni a hangulata.
Lényegesnek gondolom a Triolina Folk kapcsán hangsúlyozni, hogy ez nem egy kizárólag nőkből álló formáció. Jön velünk három férfi is, akik kísérnek és támogatnak minket. Azt szoktuk mondani, fontos, hogy három nő áll a reflektorfényben, de kellenek a férfiak is ahhoz, hogy mi nőként elmuzsikálhassuk azt, amit szeretnénk. A Fonó Budai Zeneházban nőnapkor szokott lenni egy *„Női vonások”* című produkció, az első néhány évben volt olyan próbálkozás, hogy csak női fellépők legyenek, de aztán ott is arra jutottunk, hogy szükség van a férfiakra. Most, a Törökvágási Református templomban is három nő és három férfi lép fel együtt, és az ilyen fellépéseken olyan energiák szoktak felszabadulni, amelyek minden alkalommal meggyőznek arról, hogy jó az, amikor férfiak és nők együtt, egymásra figyelve muzsikálnak.

Szabóné Sándor Krisztina, Pál János:
A mártélyi Késmárki-féle műemlék szélmalom felújítása

Tulajdonosként:

1854 óta áll az egyetlen szélmalom a mártélyi határban. Nem ismert, hogy ki építette, csak az, hogy az építését követően nem sokkal Kis Sándor, majd 1916-tól a névadó Késmárki Imre tulajdonolta. 1953-ban tört le a vitorlája, és utána többet nem őrölt. Szalay Ferenc mosonmagyaróvári születésű festőművész Hódmezővásárhelyre kerülvén beleszeretett az alföldi pusztába, és a mártélyi szélmalomba, amit 1966-ban sikerült is megvásárolnia. Nagy gondot fordított a malom megőrzésére, tulajdonképpen neki köszönhetjük, hogy nem jutott a többi szélmalom sorsára, nem dőlt össze maga alá temetve a fából készült malomszerkezetet.
A malom és a mellette álló molnárház a környék sajátos hangulatú kulturális központjává, találkozóhelyévé vált. Gyakran rendezett malomkoncerteket, látott vendégül művészeket. Mai napig szeretettel emlegetik a falubeliek, a vásárhelyiek, de még a környékre látogató művészek is. Több film forgatási helyszínéül szolgált a szélmalom.
Szalay Ferenc 2013-as halála után lánya, Eszter évekig nem akarta eladni a malomportát, végül 2016-ban kezdett új tulajdonost keresni.
Régi szálak fűznek bennünket Feri bácsi családjához, így hallottam, hogy eladó a szélmalom. Korábban néhányszor voltam kint én is, még az esküvői meghívónkat is oda vittük ki neki.
Még ajánlgattam is másoknak, hogy vegyék meg, mert az egy csodahely. De egyhamar csak nem lett gazdája.
Én ekkor hagytam ott az állásom, és igyekezetem kigondolni, hogy mit csináljak, mivel foglalkozzak. Egy nagyon kedves barátommal beszéltem épp telefonon, amikor azt mondta nekem, hogy ne aggódjak, ki fogom találni, hogy mi lesz az én utam. Közben szokásosan sétálgattam a házban, és közben ránéztem a falon lévő Szalay festményre. A szélmalom volt rajta… És abban a pillanatban el is hangzott: azt hiszem, tudom, hogy mit akarok.
Így lettem a mártélyi szélmalom hatodik tulajdonosa.

Visszanézve csodálkozom, hogy hogy mertem ebbe az egészbe belemászni. Nem volt semmi tapasztalatom a műemlékekkel, de még az építőiparral sem. Nem akartam én malmot építeni, csak azt éreztem, hogy ez az én „Dobogókövem”. Aztán jött a realitás. Minden áldott héten átböngésztem a netet, hogy van e valamilyen pályázati lehetőség műemlékekre, és egyszer csak találtam valamit. A Teleki László Alapítvány a Népi Építészeti Programon belül támogatási lehetőséget fog kiírni ki főleg magánkézben lévő műemlékek államegovására. Vártam, hogy déli 12 órakor elolvashassam a kiírást, de nem értettem belőle semmit. Nem tudtam, hogy mi az az értékleltár, faldiagnosztika, örökségvédelmi engedély, és még sorolhatnám. Az interneten kezdtem el keresni olyan építészeket, akik műemlékvédelemmel foglalkoznak. Csak úgy találomra telefonálgattam. Finoman mondva mindenki körbemosolygott, de készségesen átirányított egy másik kollégához. Így jutottam el Jánoshoz (Pál János), aki ugyancsak le akart rázni. Végül annyit mondtam, hogy csak jöjjön ki, hisz műemlékesként biztosan érdekes lehet, ha nem is akar dolgozni rajta.
Megbeszéltünk egy péntek délutáni időpontot, és kimentünk a malomba. Kinyitottam az ajtaját és mondtam, hogy nyugodtan menjen be, nézzen szét. Tudtam, hogy ha kijön, és nem mond igent, akkor nem az én emberem. 20 perc után kijött és közölte, hogy tele van munkával, nem ér rá, de ezt és ezt kellene csinálni…
Három megfeszített hét után sikerült határidőre minden papírt benyújtani, ami egy most már egy négy éve folyó felújítási lavinát indított.
Valami hajtott, nem volt megállás.

A 2020-as év szerintem életem legnehezebb éve volt. A szélmalom és a molnárház felújítása párhuzamosan folyt a Covid alatt. Viszont a 2023-as rekonstrukciós szakasz egy igazi sikertörténet lett. Román Árpád faanyagvédelmi szakmérnk és a Pannon Protect Kft. csapatával már korábban is együtt dolgoztunk. Idén főleg a malomgépezet fa szerkezetének felújításán volt a hangsúly, így ismét őket kértem fel. Általuk ismerkedtem meg a Boldizsár Építkezés csapatát, akik bár erdélyiek, rengeteg különleges épületen végeztek ácsmunkát már Magyarországon is. Elsőre ők sem akarták elvállalni a munkát, mert még soha nem dolgoztak malmon, de azzal próbáltam megygőzni őket, hogy ez csak fa, amivel ők briliánsan bánnak. Rábeszéltem őket, és végül el is értem a célom. A főbb munkák befejeztével örömmel és büszkeséggel forgattuk meg együtt a szélmalom tetejét.
Mindenki kérdezgette, hogy mi a célom, de mindig óvatosan fogalmaztam. Megőrizni a malmot, felújítani a malmot, korhűen restaurálni a malmot, végül, hogy egy olyan hely legyen, amilyen volt egykor… hely a kultúrának és hagyományoknak.
A szélmalom heteken belül látogatható lesz előre meghirdetett időpontokban, vagy csoportos bejelentkezéssel. Tavasszal környékbeli gyerekcsoportokat fogadtam, ami hatalmas lendületet adott. Érdeklődtek, kérdeztek, rácsodálkoztak.
Szeretnék kiállítási, vagy akár találkozási lehetőséget biztosítani művészeknek, koncerteket szervezni, hagyományőrzéssel foglalkozni…
A rengeteg ötlet megvalósításához viszont még szükség van megfelelő feltételeket biztosítani a vendégek fogadására. Naponta ezen vagyok.
A projekt kapcsán sokat tanultam és barátokat szereztem, hálával és köszönettel tartozom azoknak, akik segítő szándékkal és lelkesedéssel álltak mellém. Lajosnak, a férjemnek, családomnak, a barátaimnak, a szakmából pedig Pál Jánosnak, aki nélkül biztos, hogy nem sikerült volna idáig eljutnom, és természetesen a Népi Építészeti Programnak.

A tervező és felelős műszaki vezető élményei:

Ha az ember belép egy malomba, s a szeme megszokja a „kincsekkel” teli félhomályt a szíve legalább eggyel többet ver. Én is így éreztem, mikor átléptem a 165 éves „kissé megkopott szélmalom küszöbét”! Hallgatva a tulajdonost (Malom Tündér) megéreztem a frissen őrölt liszt megnyugtató, ételadó illatát, s szemeim előtt már forogtak is a rekonstruált szélkerekek.
Évekkel korábban műszaki ellenőrként nézhettem végig a szarvasi szárazmalom rekonstrukcióját. Most a sors lehetőséget teremtett, hogy végig követhessem egy szélmalom újjászületését egy mindenre jóra elszánt megrendelő oldalán.
Korábban talán még nem is jártam szélmalomban, értő szemmel biztosan nem! De mi is ez a „csoda”;

A szélmalomban a szél erejét használják fel a malomkő hajtására. A fölfelé keskenyedő malomház tetején kinyúló hatalmas gerendákhoz nálunk négy vagy hat vitorla vagy hajtószárny (kelep) van erősítve. A szél belekapaszkodva a vitorlákba, forgásba hozza a szeles kereket a mely alkalmas a fogaskerék-szerkezetek közvetítésével hajtja a malomkövet. Ez a szerkezet tehátkülönösen a magasabb légrétegekben - az állandóan fújó szeleket hasznosítja A szél irányának gyakori, majdnem folytonos változása miatt azonban úgy kellett a szélmalmot megépíteni, hogy vitorlája a szélirány változásának megfelelően forgatható legyen. Ezt úgy oldották meg, hogy a fából (könnyű anyag) készült malomházat egy függőleges tengelyre építették, a mely körül ezután forgott. Ez a régebbi típus az ú.n. bakos, vagy német szélmalom, a melynek a malomháza és teteje tehát szorosan összefüggött. XVII. sz. derekán Hollandiában úgy tökéletesítették, hogy magát a malomházat téglából és vakolatból szilárdan, tehát maradandóan építették meg, tetején pedig a szeles tengellyel együtt a malomház falpárkányára, sok helyen a falpárkányra erősített letompított ékekre helyezték. Így már a tető (és evvel a vitorlák) szabadon volt forgatható a szilárd malomház falpárkányán, v. falkoszorúján. Ez a fejlett, könnyebben kezelhető típus a tornyos v. hollandi szélmalom. (Ilyenek a mi összes mai szélmalmaink.)
Lambrecht 7 p.

Szanaszét a város végén a szélmalmok
Széles vitorlákkal.
Ugy szeretek állni
A szélmalmok előtt! elnézem ezeket,
Amint vitorlájok hányja, egyre hányja
A cigánykereket.

Petőfi Sándor, Pest, 1848. június

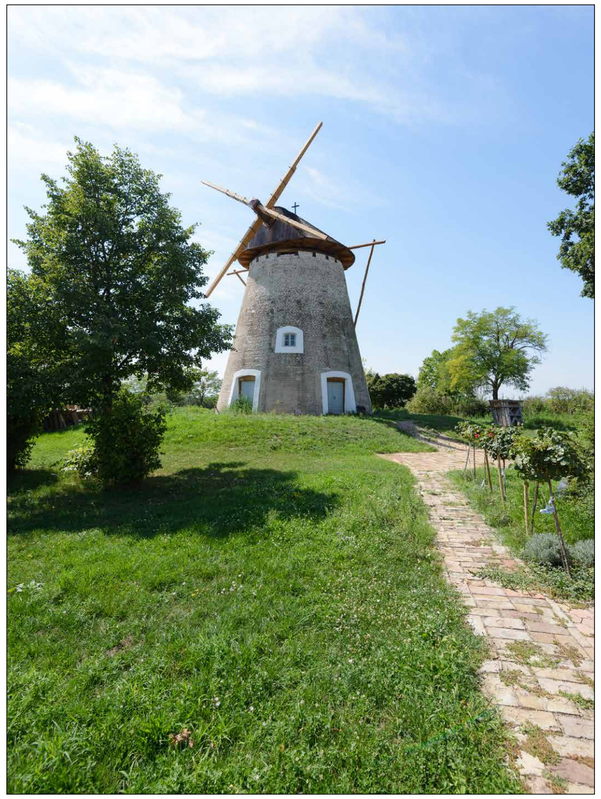

A malom zsindellyel fedett kerek teteje a szél irányába fordítható. Erre szolgál a tetőről lenyúló fordító rúd (alulhajtós szélmalomnál) vagy fordító szárny (három összefutó rúd; a felülhajtósnál).
A malom fala körül, attól mintegy két ölnyi távolságban 7-8 czölöp v. karó van a földbe verve. Ezekhez kötik ki, vagy ezek egyikébe akasztják a fordító kereket (alulhajtósnál) vafy a fordító kocsi farát (a felülhajtósnál).
Lambrecht 17 p.

A homlokon kinyúló szeles tengely, szeles tengő, szeles bálvány, nagy bálvány, nagy tengely mellső négyszögletű végén két vésésben két keresztág vagy vendégfa illik.
A szeles tengőnek 4 súk ágaskodása van” azaz nem vízszintesen fut; a vánkuson nyugvó kinyúló része magasabb a faránál, hogy hogy a rajta átütött keresztágak és vitorlák ne függőlegesen álljanak. A szeles tengelynek csak mellső vége van négyszögletűre faragva; egyébként henger. A keresztágak végeire erősítik csavarokkal és vaspántokkal a hajtószárnyakat, vitorlákat vagy kelepeket.
A középen végig húzódó szeles tengellyel párhuzamosan fut két összetartó görbe gerenda; keresztben ezekre fut a középen a tető alól ki nem nyúló járomgerenda, mitligerenda, mikligerenda. A görbe gerendákat tartja össze a fargerenda. Ezzel szorosan összefügg a tető alól le a földig nyúló farfenyő, fordító gerenda v. középszár; ennek a végét a szárnygerendának - a tető alól kinyúló két végével – a két szárnyfa, szárnyfenyő, fordító gerenda karja köti össze. Az egymással összefüggő három rúd a tető fordító szerkezete: fordító szárnya ha megváltozik a szél iránya, a fordító szárnyat a fordító kocsihoz kapcsolják és vele a tetőt elforgatják.
A szeles tengelynek a mitligerenda és a homlok közötti részén forog a fogas szeles kerék, nagy kerék vitorla nagy kereke; fogai a mitli gerenda felé néznek. A szeles kereket körülveszi az arra szorosan ráillő két félkorong: fék, forgó kerék, vagy pász, pászkerék. Az alsó félkorong szilárdan, mozdulatlanul áll; a felső félkorong emelhető. A fargerenda fölött a fogó kerék sátorán kinyúlik a fék rúdja, fogó kerék rúdja; ezt a molnár egy földig érő láncz, a fék láncza által szabályozhatja. Ha meghúzza, fölemeli, a fék a rúdját, a melyet s drót köt össze a fogó kerék felső, mozgó félkorongjából kiinduló emelőrúddal, a mikor ez is emelkedve, emeli-nyitja a fogó kereket és így a szeles kerék, fölszabadulva a fogó kerék ölelésétől, foroghat. Ilyenkor a molnár az emelőrudat beleakasztja egy, a görbe gerendáról lenyúló kapocsba, a mi által a fogó kerék nyitva marad. Ha a molnár a fék lánczát elereszti és a forgó szeles kerék között támadó súrlódás folytán az utóbbi megáll. Ilyenkor mondják, hogy ollóban van a szeles kerék.
Lambrech 20 p.

A forgó szeles kerék fogai belekapaszkodnak a nagy dob padlásának közepén függőleges tengely körül forgó nagy dob, szeles dob v. nagy orsó csívéibe. A nagy dob forgásba hozza a maga tengelyét: a kis bálványt, v. sebeskerék bálványt, amely átnyúlik a sebes kerékpadba, a szélmalom második emeletében ahol a sebes kereket, futó kereket, v. fogas nagy kereket hajtja. Ezt körösztágak tartják össze; a körösztágak közötti házagokat simfótok töltik ki. A sebes kerék szintén fogas fogai azonban nem derékszögűek a kerék síkjához, mint a szeles kerékénél, hanem a küllők irányában (radiálisan) kifelé állnak. Ezekkel hajtja a sebes kerék a kis dobot v. orsót, melynek szintén csívéibe kapaszkodnak.
A kis dob tengelye: a vellás vas hozza forgásba a felső malomkövet; az egy kőre berendezett szélmalomnak tehát egy, a két kőre berendezettnek két, a háromra berendezettnek három dobja van. A kis dob közepébe szorosan illő tengely, a vellás, vas villás vas v. kűhajtó nyúlik le a szélmalom első emeletére: a kőpadba. A vellás vas fatokban: nadrágban forog , villás végét két keresztbe álló keresztvas rögzíti szorosan a felső forgó malomkőbe, a forgókőbe v. hékőbe.
Az őrlés munkáját malomkövek végzik; ezek közül az alsó, mozdulatlan fenékkő a kőpadon nyugszik; a felső, forgó hékő a vellás vassal áll kapcsolatban. A malomköveket deszkaburkolat: kéreg, káva v. kőfészek veszi körül, hogy őrlés közben a gabonaszemek szét ne szóródjanak. A kéreg felső lapja a garad telke. Fölötte van elhelyezve a garat v. garad: négyoldalú, lefelé szűkülő, deszkákból összerótt gabonatartó. Ebbe önti a szélmolnár a megőrlendő gabonát; a művelet a föléntés. A garatból az alsó nyílása alatt

Lambrecht Kálmán: A magyar szélmalom c. kiadvány alapján.
Kiadta a magyar Élelmezésipari Tudományos Egyesület Bp, 1911.

lógó csüllögőn keresztül peregnek a szemek a vellás vas mentén a kövek közé. A csüllögőteg, a kőlyukba dugott pálczacsüllögteti = rázza jobbra- balra, ez által kirázza belőle a gabonát.
A malomkövek között levő szűkebb vagy tágabb hézagban őrlődnek meg a gabonaszemek.
A megőrölt liszt a fenékkő lisztnyílásán át jut a sikókába, lisztfolyó sípba v. lisztlapoczkába, az a deszkacsatorna a földszinten elhelyezett lisztes ládába vezet. A lisztes láda két oldalán két hatalmas oszlop: vashídoszlop tartja a láda fölött a vashidat; eze keményfagerenda; közepén vastányér: serpenyő tartja a hékövet emelő korongvasat. A vashíd (azért az, mert vasat tart: a korongvasat) az oldalt elhelyezett kőemelő = kőszállító csavar segélyével emelhető és süllyeszthető, ez által emeli v. süllyeszti a korongvasat és magát a hékövet. A szerint, hogy milyen minőségű lisztet akar a molnár nyerni: emeli vagy süllyeszti a hékövet.
A legdurvább paraszt lisztet magas kőállás (tehát a kövek között nagy hézag) mellett: parasztra őrlés; a finomabb lisztfajtáknál alacsony kőállás mellett többszöri fölöntés és őrlés útján nyerik. A kő alól kikerülő liszt durva és finom szemek keveréke. Ezeket szitákon választják el egymástól, Ilyenkor a sipóka nem egyenesen a lisztládába, hanem a rendesen hatszögletű hengeres szitába vezet, a melyet burkolat, a czilinder vesz körül. Itt többszörös sűrű szitaszöveten és selymen hullik át és minőség szerint elválasztva: fajtázva jut csak a lisztládákba,…
Lambrech 21.p.

Tehát a malom egy az adott feladat ellátására – ebben az esetben őrlésre – megépített, komplex gép. A hagyományos malomszerkezetek perspektívájából az építészeti elemek, minden esetben a malom „gépészettel” szoros rendszerben és sorrendben épülhetnek egymásra oly módon, hogy mindenben szem előtt tartsák a felhasznált hajtóerőt,a számos külső szerkezeti elemmel, amelyek az építészeti forma stílusjegyeit is adják.
A Késmárki-féle szélmalom a lelkes és gondos odafigyelés ellenére is magán viselte a korosodásának nyomait. Vitorlái még a múlt század közepén, az őrletőkkel együtt elhagyták; amit a *tetőfordító szerkezet* követett. A külső szerkezetéből csak, a kinyúló - az idő vésője által maga is esztétikai élménynyé lényegült - hajdani kémlelte a határt.
A szakszerűtlen, fűrészen vágott zsindelyből készült héjalást már sok helyen átjárja az eső. A tető új héjazatért, a falazat javításért kiáltott. Nélkülözte vitorláit, a tetőfordítást biztosító elemeit, úgymint: *kis- és nagykeresztág, vitorlák, mittligerendák, szárnygerendák, középszár és mankókerék.*
A „hagyományos” tervezési feladatok, lakó- és középületek után érdekes kihívást jelentett egy ilyen komplex tervezési (majd kivitelezési) feladat. Sok előny jelentett paraszti származásom, s hogy eredetileg elektrolakatosnak szántak.
Sok anyaggyűjtés és kutató munka után, nagyon sok segítő utalást találtam a régi tapasztalt mesterektől;

„… s szélkerék földtől való távolság meghatározásakor azt szokták mondani, hogy a tyúkot még nem éri el forgás közben, de a libát már elkapja.”

Az elkészült tervek és rengeteg anyaggyűjtés, malomlátogatás (Kiskunhalas, Dorozsma, Kinderdijk - Hollandia stb.) után sok lelkes ember erőfeszítésével készült el a mai állapot.

Már 2019-ben több felújítási ciklust határoztunk meg. Első körben az állagmegóvás volt a feladat, így a tulajdonos az első évben a tető, a falazat és a nyílászárók rendbetételét tűzte ki célul. A munka megkezdésével világossá vált, hogy a tető menthetetlen, a nem megfelelő korábbi fugázóanyag tönkretette a belső tapasztást, a téglák sok helyen erősen málottak. A korábbi beázások és a karbantartás hiánya miatt a malomgépezet sok eleme korhadt volt. Döntést kellett hozni. Ha kicseréljük a tetőt, akkor maradnak a régi elemek, vagy azokat is cseréljük. Egyik munka hozta a másikat, az állagmegóvás helyett a rekonstrukció lépett előtérbe. A malompalást téglái közül ki kellett verni a cementes fugázóanyagot, és pótolni, a felső három sor téglát meg kellett erősíteni, és az erre kerülő sárrámát új faelemekkel újjáépíteni. Tapasztást nagy részben le kellett verni és a téglacserék után pótolni.
A második évben az új tető visszaemelése után sikerült cserélnünk a malom legnagyobb elemét a szelestengelyt, amit hónapokig kerestük az egész ország területén mérete miatt. (8m hosszú, 80 cm tőátmérőjű). Amit csak tudtunk megőriztünk, autentikus anyagokkal dolgoztunk a műemlékvédelmi szempontok betartásával. A felújítás a legfelső szintet, a szelespadot érintette leginkább, lefele haladva egyre kevesebb károsodott elem volt. Ebben az évben került sor a padozat és a grádicsok rendbetételére, ami feltétele a látogatók biztonságos fogadásának.
Nehéz volt megfelelő mesterembereket találni, aki ért a fa hagyományos megmunkálásához (még tud szöget használni), tapasztani tudót, vagy olyat, aki felmászik a tetőre fakátránnyal kezelni. Szolnoki kőművesek, mindszenti tapasztók, mártélyi lelkes asztalosok, s tapasztalt, faragni tudó erdélyi ácsok összehangolt munkájának eredményeként valósult meg a malom több, mint négyéves rekonstrukciója.
A rekonstruált, felújított malom még így vitorla nélkül is impozánsan tekint körbe a tájon. A szerkezet szinte őrlésre kész, forog a szeles tengely és a tető, hogy bármikor követni tudja az alföldi szeszélyes szeleket.
A vitorlák a jelenleg érvényben lévő biztonsági előírások (pl. a villámvédelmi) miatt, nem kerültek föl. Távlati cél, hogy minden év augusztusában leszerelhető vászon vitorlákkal vagy leszerelhető rekonstruált fa és vászon vitorlákkal őrlést tartunk az Új kenyér ünnepére, gazdag kulturális események, művésztelepek összekapcsolásával.

Tisztelt olvasó, látogató, remélem ott találkozunk!

Héttorony Fesztivál 2023

Héttorony Fesztivál 2023

Fotó: Csernyus Bence

Művészeti vezető: **Kiss Ferenc**
Makovecz Imre-díjas hangépítész,
az Etnofon Records igazgatója

Fotó: Csernyus Bence

Producer: **Horváth László**
A Fonó Budai Zeneház igazgatója,
az X-Produkció vezetője

Fotó: Csernyus Bence

Építészeti tanácsadó: **Csernyus Lőrinc**
MMA akadémikus, Ybl Miklós-díjas építész,
a Makovecz Imre Alapítvány kurátora,
az ArchEA Építész Műhely Kft. alapítója

Mozgókép és új média tanácsadó: **Küttel Dávid**
A Kultúrpart alapító ügyvezetője

Az interjúkat **Grozdits Károly** készítette. | Kommunikáció és PR: **Naszály György** | Grafika: **Kiss Dóra** | **www.hettoronyfesztival.hu** | **www.fono.hu**

A rendezvény a MOL-Új Európa Alapítvány – Határtalan nyár 2023 programsorozat része!

MOL ÚJ EURÓPA ALAPÍTVÁNY | FONÓ Budai Zeneház | Kulturális és Innovációs Minisztérium | Nemzeti Kulturális Alap | Magyarságkutató Bizottság | Kós Károly Egyesület | Makovecz Imre Alapítvány | Újbuda Veled épül | Kultúrpart | mandiner | Demokrata